

ژ فایده ومفایین کتیا (الفوائد)
یا زانای مهزن بُن قهیمی

ژنگرن ولیدان ووهرکپران
نهحسین ئیبراهیم دوسکی

کتابا (الفوائد) و گونیا وی

کتیبا (الفوائد) ئیک ژ کتیبین ناقداره، یین زانای مهن ئیمام (ئبن قهیم نهلجهوزیه)، ووهکی ژ ناقتی وی دیار نهو کتیبهکا تری فایده ومفایه بو ههر کهسهکی بخوینت، چونکی خودانی وی بهرگهپیان کریه کو هندی ژئی بیته، مفایین علمی یین مهن وغهریب تیدا کوم بکته، کویر خو داهیلته ناٹ وان راستی وحیکمهتین عنتیکه یین کو ژ نایهتین قورئانی وحدهدیسین پیغهمبهری -سلاٹ لی بن- دئینه وهرگرتن، ووان ب پرهنگهکی خوش وساناھی بدانته بهر دهستین خواندهفانان، وتشتی نهف کتیبه ژ گلهک کتیبین دی یین نقیسهری جودا کری نهوه، نهو لی دگهپریت فان مفایین ژ کیتابی وسوننهتی دئینه وهرگرتن ب روناھیا دلی ولای روهحانی یی مروقی شه گریدهته، تشتی تامهکا خوشتر وزیدهته ددهته کتیبیا وی.

وئیمامی ناقدار (ئبن قهیم)، نهوی دئینه هژمارتن ئیک ژ مهزنتین زانایین (سهلهفی) وچهلهنگترین دهرکهفتین مهدرهسا ب بهرکهتا (شیخ الإسلام) ئبن تهیمیهی ژ هندی ناقدارتر وبهرنیاستره کو نهو وی بدهینه نیاسین، بهرکهتا علمیی وی ونقیسینین وی نوممهت ههمی شهگریه، وکتیبین وی هتا نهقرؤ وهک (دائرة المعارف) و (ئسکلوییدیایهکا) مهن لی هاتینه بو ههمی موسلمانان، هتا یین زانا ژئی ژ وان..

و ژ بهر گرنګیا کتیبیا وی (الفوائد) ووان مفايیتن ب قهدر وقیمهت ییتن تیتدا ههین، مه فیبا هندهک مفايیتن رهنگین، وزانینین جودا جودا ییتن تیتدا هاتینه بهلاڅکرن، ژئی بگرین وبهرههف بکهین، و ب چهند گوهورپینه کیتن سفک فه -ییتن کاری ل ناڅهروکئی نهکهن- وهرگیرپینه سهر زمانئ کوردی، وبدانینه بهر دهستین خواندهقانان، و ژ بهر وان گوهورپینان مه ناڅئی کتیبیا خو کره (ژ فایده ومفايیتن کتیبیا الفوائد) یا ولسا بیته زانین کوئهف کتیبیه ژ وهحیا کتیبیا (الفائد) هاتیه، نهکو وهرگیرانهکا دهق ودهقا وپیه..

وئهف چهنده مه کر ب وئ مههمئ کو خواندهقانی کورد ژئی یئ زمانئ عهههبی نهزانت ژ فایده ومفايیتن (فایدین ئبن قهیممی) بی بار نهبت، هیقیبا مه ژ خودایی مهزن ئهوه ئهوه زانینهکا ب مفا وکارهکئی باش وقهبولکری ب رزقئ مه بکهت، و ل دنیایی وئاخهتئ مه سهرههراز بکهت، ومه بکهته ژ وان کهسان یین خه ما خو یا سهرهکی دکهنه بهلاڅکرنا دینی خودئ یئ راست ودورست، دویر ژ سهرداجوون وئحراف ولادانین نهزان وبیدعهچیان ئیخستینی..

وخودئ هاریکار وپشتهقانی مه ههمیان بت.

ته حسین ئیبراهیم دؤسکی

دهوک ۲۰۰۹/۷/۲۳

(۱)

د نیکو دلی د نیکو دلی و طاعتی دابه

گوته کا خودی هیه، تیدا هاتیه: ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ﴾ (الحجر: ۲۱) وئی نایه تی نه گهر مروف هوبر هزارا خو تیدا بکته دی بینت خزینه یه ک ژ خزینه یین مه زنین خودی تیدا هیه، خزینه یه کا مه عنایین ده وله مه ند. خودی رادگه هینت کو ههر تشته کی هه بت گه له ک خزینه یین وی (نه کو خزینه یه کا ب تنی) ل نک خودی هیه، و خزینه نه گهر ب دورستی خزینه بت- ب ژئی ئینانه ده ری خلاص نابت. و چونکی نه ف گه له ک خزینه یین خودینه، و ل نک وینه، کلیلین وان ژی د دهستی وی دانه، و نه وی چه ز بکته تشته کی بخوازت ژ عه قلدار بییه بچت قه سستا خزینه یا وی بکته، و ده می دچت قه ست دکه تی دقیت به ری هنگی نه و هیقی ژ وی بکته یی کلیلین خزینه یی فی هه یین. ههر تشته کی هه بت، نایه ت دیبژت، خزینه یین وی ل نک خودینه، و ههر تشته کی نه گهر ته فیا و ته داخو ازا وی ژ ئیکی دی- ژ بلی خودی- کر، مه عنایا وی نه وه ته نه و تشت ژ وی که سی خواست یی نه و نه ل نک وی، فیجا بزانه!!

و د نایه ته کا دی دا هاتیه: ﴿وَأَنْزِلْ إِلَى رَبِّكَ أَلْمُتَّهِئِينَ﴾ (النجم: ۴۲) و نه وئی خزینه یه کا دی یا مه عنایین ده وله مه مند تیدا هیه، نه ف نایه ته ناشکه را دکته کو ههر تشته کی هه بت دویمه یا وی بو خودی دزقرت، له و ههر مراده کا هه بت نه گهر مه خسه د پی نه و نه بت، و نارمانج ژئی نه و نه بت،

ونه گهته وی، نهو مراد دئی یا بری بت، وچو بهرهم پیښه نائیت، چونکی نهو دویماییا نهو لئی دزقرت یا دورست نابت..

ودویماییا ههر تشته کی بهس ل وی دزقرت یی کار ههمی یین وی، و ب دهستی وی، وکار ههمی -بی گومان- ب دهستی وینه یی نهو داین، کو خودییه، لهو دویماییا ههر تشته کی بو وییه، وئوه نارمانج ژ ههر تشته کی دئیته داخوازکرن. ههر کاره کی نه نهو ژئی نارمانج بت دئی زهعی بت، وههر دله کی نه ب څیانا وی څه بیته گرتدان دئی ژ گه هشتنا خوشیی زربار بت، وههر خوشتقیی نه ژ بهر وی بیته هه زکرن څیانا وی دئی وهستیان وزه حممت بت بو خودانی، ودویماییه کا شهرمزار دئی پیښه ئیت: ﴿الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ (الزخرف: ۶۷) وی رۆژی -دهمی کار بو خودی دزقرن- نهو یین د دنیا یی دا حهز ژ ئیک ودو دکر، دئی بو ئیک ودو بنه دوژمن، نهو تهقوادار تی نهبن یین بو خودی حهز ژ ئیک ودو دکر.

څیجا وهکی هوبن دبینن د څی نایه تی دا: ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ﴾ ههر تشته کی ژ وی دئیته داخوازکرن هاته کو مکرن، و د څی نایه تی دا: ﴿وَأَنْ إِلَى رَبِّكَ الْمُنْتَهَى﴾ ههر تشته کی بو وی دئیته داخوازکرن هاته کو مکرن.. مهعنا: ژ وی پیښه تر نارمانجهک نینه بیته داخوازکرن، و ژ بلی وی نارمانجهک نینه دویمایی بو بیته زقړاندن.

و د بن څی چهندي څه نه پیښه کا مهزن ژ نه پیښی تهنو حیدا خودی هه ییه، نهو ژئی نه څه ییه: هندي دل، رحمت و تهنا نابت حه تا ب گه هشتنا وی شاد نهبت، و ژ بلی وی ههر تشته کی بیته داخوازکرن، یان هه زکرن، نه ژ بهر وی ب خو ب خو به، بهلکی ژ بهر تشته کی دییه، وئوهی ژ بهر وی ب خو

ب خو ب تنی دئیته هه زکرن یان داخوازکرن ئیکئی ب تنییه، ئەو ژئی ئەوه
یئی زفرین دویماهیئ بو نک وی ب تنییه، ویا بهرعهقل نینه دویماهی بو
نک دووان بت، کا چاوا یا بهرعهقل نینه دهسپیک ژئی ژ نک دووان بت.
لهو ههچیئ دویماهیا داخواز وقیان وحه زکرن وی بو نک ئیکئی دی بت
ژ بلی وی، یان گوهداریا ئیکئی دی ژ بلی وی بکهت، کاری وی دی پویچ
بت، و مرادا وی ب جه نائیئ، و تشتی وی خواستی ب دهست فه نائیئ،
ب تاییه تی ل وی دهمی ئەو گه لهک ههوجه دبتی.. وههچیئ دویماهیا
داخواز وقیان وحه زکرن وی بو وی ب تنی بت، و گوهداریا وی بکهت،
دی گه هته مرادی و خوشیا دین و دنیا یی دی ب دهست کهفت.

(۲)

نیاسینا خودی ب جوانیا وی

رہنگی ژ ھمیان ب بہاتر یی نیاسینا خودی، نیاسینا وییہ ب جوانیا وی، وئہفہ نیاسینا مروقتین تابیہتہ ژ خودیناسان، وھہر ٹیک وی ب ٹیک ژ سالوختین وی دنیاست، وکھسی ژ ھمیان تامتر ئوہ یی وی ب سالوختی (جہمال وجہلالی) بنیاست.

وکانی چاوا کھسک د (ذاتی) وی یی پیروژ دا وھکی وی نینہ، ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ (الشوری: ۱۱) وھسا کھسکی وھکی وی د (صیفہتین) وی یین بلند ژی دا نینہ، وئہگہر ئہم بینینہ سہر ہزرا خو کو (مخلوقات) ھمی ب جوانترین رہنگینہ، پاشی ئہم جوانیا وان یا ناشکھرا وئہشارتی بدانینہ بہرانبہر جوانیا خودی، جوانیا وان گہلہک دی یا کیمتر بت ژ روناھیا چرایہکی کیم دھمی مروٹ ددانتہ بہرانبہر روناھیا چاقتی روژا گھس.

وھہما بھسی جوانیا وییہ ئہم بیژین: ئہگہر پھرہ (حیجاب) ژ سہر وھجھتی وی یی پیروژ بیتہ ہلدان، روناھیا وی ھہر تشتہکی دیتنا وی بگھہتی ژ مخلوقاتان دی سوژت، وھکی د ھہدیسہکا دورست دا ہاتی یا ئیمامی موسلم قہدگوھیزت.

وبھسی جوانیا وییہ بیژین: کو ھہر جوانیہکا ناشکھرا وئہشارتی ھہی ل دنیا یی وئاخرہتی ژ شوینوارین جوانیا وییہ، قیجا پا ھوبن چ دبیزن بو وی یی ئہف جوانیا ژئی پھیدا بووی؟

وديسا دئ بئيرين: بهسى جوانيا وييه كو ژ بهر رۇناھيا وهجهى وى يى شەريف تاريا عەرد وعەسمانان روھن بوويه، وهكى د حەديسهكى دا يا (طەبهرانى) ژ عەبدللاھى كورئ مەسعوودى قەگواھىتى ھاتى: ﴿ نور السموات والأرض من نور وجهه ﴾، ودهمى رۇژا قيامەتى ژى ئەو دئيت دا حوكمى د ناھبەرا بهنيين خو دا بكەت، عەرد ب رۇناھيا وى گەش دبت.

وئيك ژ باشناقين وى (الجميل)ه، وهكى د وئ حەديسا دورست دا ھاتى يا (موسلم) ژ (ئبن مەسعوودى) قەدگوھىزت: ﴿ إن الله جميل يحب الجمال ﴾، وجوانيا وى ل سەر چار پىكانە: جوانيا ناھين وى، وجوانيا صيفاتين وى، وجوانيا كارين وى، وجوانيا ذاتى وى.

ناھين وى ھەمى باشترين ناھن: ﴿ وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى ﴾ (الأعراف: ۱۸۰) لەو ئەو صيفاتين ژى دئينه وەرگرتن، ئەو پرامانين تيدا ھەين ژى ھەمى دباشن، وھەر تىشتەكى وى كربت حكمت ومەصلحت و دادى و دلۇقانى تيدا ھەيه..

وجوانيا ذاتى وى، كانى چەندە وچاوايه؟ ئەقە تىشتەكە ژ وى پئقەتر كەسەك نزانن ونەشيت بگەھتى، و ل نك مەخلووقين وى ھەميان تىشتەك ژى يا ديار نينه، ئەو دانەنياسين نەبن بين وى ب خو، خو پى دايه نياسين بو وان عەبدان بين وى كەرەم د گەل كرى.. وجوانيا وى ژ ھەر چاقەكى (بيانى) يا پاراستيه، و ژ ديتنا ھەر ئىكى ژ بلى وى پەرژانكرى وقەشارتية ب كراسى مەزنى و(عظەمەتا) وى، وهكى ژ (ئبن عەبباسى) ھاتيه قەگواھستن، دپيژت: ((ب صيفاتان وى ذات قەشارت، و كرياتان وى صيفات قەشارتن)).. قيجا ھوين چ دپيژن بو وئ (جەمالا) ل پشت صيفاتين (كەمالى) وسالۇخەتتين (جەلالى) ھاتيه قەشارتن؟

و ب ڦي رڻڪي هندڪ ڙ مهعنائين جوانيا ذاتي وي دڻينه (فههمڪرن)، چونڪي مرؤڦ ب زانينا ڪريارين وي دشيت بهر ب زانينا صيفاتين وي ڦه بلند بيت، و زانينا صيفاتين وي مرؤڦ دشيت بگههته هندڪ زانينا ذاتي وي، بؤ نمونه: دهمي مرؤڦ هندڪي ڙ وي جوانيي دببنت يا وي پهيدا ڪري، ودانايه بهر چاڦين بهنيان، ٺهو وي دکهته (دهليل) ل سهر جوانيا صيفاتين پهيداڪري؛ چونڪي ٺهوي جوانيي بدهت، جواني دي ڙ صيفاتين وي بت، پاشي ڙ جوانيا صيفاتين وي ٺهو دي زانت ڪو ذاتي وي ب خو ڙي يي جوانه؛ چونڪي يي ب خو جوان نهبت، جواني ڙ صيفاتين وي نابت^(۱).

و ڙ ڦي ٺاشڪهرا دبت ڪو ڙ وي پڻههتر -پاڪي وبلند بؤ وي بت- ڪهسهڪ نينه يي هيڙاي هندي بت حهدم ههمي بؤ بيته پيڪيشڪرن، وڪهسهڪ نينه ڙ بهر ذاتي وي حهز ڙ وي بيتهڪرن، و ڙ بلي وي د ههبونني دا تشتهڪ نينه مرؤڦي ڙ بهر وي ب خو ٺهو بقيت، و ڙ بهر وي ب خو حهدما وي بڪهت، لهو ههر ڦيانهڪا دي يا ههبت ٺهڪر تابعي ڦيانا وي بت، يهعني: ڙ بهر ڦيانا وي بت، ٺهو ڦيان دي ڦيانهڪا دورست بت، ٺهڪر نه.. دي ڦيانهڪا بهطال وي مفا وبهرهم بت.

(۱) وبهلڪي صووفيان ڙ ڦيري ٺهو هزارا خو دهست پي ڪربت ٺهوا دببنت: عشقا جوانيا مهجزي، ٺهڪر د رڻڪهڪا دورست را بؤري، دبته ٺهڪهرا هندي بهري خوداني بڪهفته عشقا جوانيا حقيقي، بهلڪي هندڪ ڙ وان هه ما ل وي باوهرري بووينه ڪو مرؤڦ هه ما ههر نهشيت بگههته (حقيقيهتي) ٺهڪر د رڻڪا مهجزي را نهبؤرت، مهلاي جيزري د شعرهڪا خو دا دببنت:

لامعا حوسن و جمالي دي ڙ علمي بيته عين

عشق دا ڙي هلبتن ڪي دي حقيقيهت بي مهجزي؟

(۳)

بِنِ جَوَانِه وِوِ جَوَانِي دَفِئَت

مه گوت: خودئ يي جوانه، و (جهميل) ناقه كه ژ ناقين وي، ووي جواني دقيت زي، و هكي د وي هديسا دوست دا هاتي يا د گهل مه بوري: ﴿ اِن اللّٰه جميل يحب الجمال ﴾، و نه گهر نه م بييرا خو ل نه گه را گوتنا في هديسي بينينه فه دي زانين كو نه و د به رسقا وي كه سي دا هاتبوو گوتن يي پسيارا جوانيا جلكان كرى، ده مي مروث حمز د كه ت جلكين وي وسه روبه ري وي يي جوان بت.. و پيغه مبهري -سلاف لي بن- به رسقه كا گشتي دا يي، نه گوتي: خودئ حمز ژ جلكين جوان د كه ت، بهلكي مه سه له به رفره ه كر و گوتي: خودئ يي جوانه، و نه و حمز ژ جواني د كه ت.. به عني: چونكي نه و يي جوانه، و جواني ل نك وي هه يه، نه و حمز د كه ت جواني ل نك عه بدئ وي زي ديار بيت، چ جوانيا جلكي بت، چ جوانيا مالي وسه روبه ري بت، چ جوانيا ناخفتني و (ته عامولا) د گهل خهلكي بت.

ئيمامي نه سائي ژ (نه بولئه حوه صي جوشه مي) فه دگو هيتز، دبيژت: جاره كي پيغه مبهري -سلاف لي بن- نه ز ديم، هندهك جلكين كه فن و درپاي ل بهر من بوون، ئينا وي گوته من: ته مال هه يه؟ من گوتي: به لي، گوت: چ رهنگي مالي؟ من گوتي: چي تشتي خودئ داي ژ حيشتر و په زي، وي گوته من: پا دي بلا قه درگرتن و نعمه تا وي ل سهر ته بيته ديتن.

مه عنا: خودئ حمز د كه ت شوينوارين نعمه تا خو ل سهر عه بدئ خو بينت، چونكي نه و ژ وي جواني يه يا نه و حمز زي د كه ت، و ديار كرنا عه بدئ بو

شوبنوارین نعمه تا خودی ل سهر خو پشکه که ژ شوکرا وی ل سهر وی نعمه تی، و نعمه ت جوانیه کا فهشارتیه، وشوکرا ل سهر وی جوانیه کا ناشکه رایه، و خودی هه ز دکه ت جوانیا ناشکه را و فهشارتی ژ عه بدی خو بیینت.

و ژ بهر فیانا خودی بو جوانیی، وی نهو جلک و خه ملا دنیا یی دا به نیین خو یا سه ر فه بییا وان جوان دکه ت، و نهو ته قوا دا وان یا نا ف خوییا وان جوان دکه ت، خودی دبیرت: ﴿يَلْبَسِيْ عَادَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤْوِرِيْ سَوْءَ تِكُمْ وَرِيشًا وَ لِبَاسُ التَّقْوَى ذَٰلِكَ خَيْرٌ﴾ (الأعراف: ۲۶) و به حسنی خه لکی به حه شتی ژی دکه ت و وان نعمه تین نهو ل ویرئ دبیین، و دبیرت: ﴿وَلَقَدْهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا﴾ و جَزَلَهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا ﴿۱۱﴾ (الإنسان: ۱۱-۱۲) مه عنا خودی سهر و چاقین وان ب گه شی جوان کرن، و دلین وان ب که یف خوشی و ته ناهیی، و له شیین وان ب حه ریر و ئار میشی.

و کانی چاوا خودی هه ز ژ جوانیا د گوتن و کربار و جلکی و سه رو بهری دا دکه ت، و هسا نهو هه ز ژ کریتیا د گوتن و کربار و جلکی و سه رو بهری ژی دا ناکه ت، نهو هه ز ژ جوانیی و جوانان دکه ت، و هه ز ژ کریتی و کریتان ناکه ت.

و د دنیا یی دا جوانی ب سی رهنگان دئیته پیش چاف:

- رهنگه ک نهو یی بو خودی بت، و ژ بهر وی بت، و هاریکاریا مروقی ل سهر طاعه تی وی بکه ت، و ژ قییه ده می خودی فهرمان ل مه کری کو نهو خهمله کا جوان ل خو بکه یین ده می نهو دچینه مزگه فتان، دا ب رهنگه کی ساخلمه بیینه دبتن. و نه فه نهو رهنگه یی خودی هه ز ژی دکه ت، و فهرمان یی ل مه کری.

- ورهنگهک ئەوه یی بو دنیا یی و مهزنیی بت، و بو مهده و خۆمه زنگرنی،
ودا خودان پی بگههته وان شههه واتین دلی وی دچتی.. و ئەفه ئەوه یا
خودی نهقیای و ئەم ژئی داینه پاش.

- ورهنگهک ئەوه یی شورستی، نه ژ و بیه و نه ژ وی؛ چونکی ئەو نه بو
خودییه، و نه بو دنیا یی..

مهخسهد: ئەو هه دیسا مه ل سهری فهگیرای ﴿إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ﴾
دو بناخه یین مهزن ب خو فه دگرت: نیقهک مهعرفهت وزانینه، و نیقا دی
سلووکه.. خودایی پاک و بلند ب وی جوانیی دئیه نیاسین یا کهس تیدا
وهکی وی نینه، و په رستنا وی ب وی جوانیی دئیه کرن یا وی دقیت
ژ گۆتن و کربار و ئەخلاقان، و ئەو هه ز دکهت عهبدی وی ئەزمانی خو
ب راستیی جوان بکهت، و دلی خو ب ئیخلاصی و قیانی و تووی
و تهوه کوللی، و ئەندامین خو ب طاعهتی، و لهشی خو ب دیار کرنا شوینوارین
نعمهتان، و پاقر کرنا ژ هه می رهنگین قرپژ و کریتیان.

هه دیس ئاشکههرا دکهت کو دقیت عهبد وی جوانیی بنیاست ئەوا بو وی
بوویه و هه صف، و په رستنا وی ب جوانیی بکهت ئەوا بو وی بوویه دین
و شریعت، مهعنا: هه دیسی (مهعرفهت) و (سلووک) و هه دو (قاعیده)
ب خو فه گرتن.

(۴)

مەزەنە ۋە ئېكەن عېۋودىيەنى

مەرۋى د ناڧبەرا ئېكەن ژ سى تىشتان داىە، كو خودى ل سەر وى نڧىسىنە:
ئەمرەكە لى كرى دا ئەو ب جە- بېنت، وقەدەرەكە بۆ نڧىسى دا ب سەر وى
دا بېت، ونعمەتەكە لى كرى دا ئەو خۇشى پى بېت.

و د قان ھەر سى حالەتان دا، خودى ل سەر عەبدى ھەيە ئەو عەبدىنيا
وى بکەت، وعەبدى ژ ھەميان خۇشتىتر ل نك خودى ونېزىكتر بۆ وى
ئەوھ پى ل قان ھەمى حال ومەرتەبەيان عەبدىنيا خۆ بۆ خودى ژ بېر
نەكەت، و ب دورستى ب حەقى ئى عەبدىنى رابېت. وپى ژ ھەميان
دويرتر ژ خودى ئەوھ پى د قان مەرتەبەيان دا عەبدىنيا وى نەنياست.

وعەبدىنيا مەرۋى بۆ خودى د ئەمرى وى دا ئەوھ: ئەو پىڭىرى ب ئەمر
وفەرمانىن وى بکەت، ژ دلەكى صافى وخورى، وەكى پىغەمبەرى -سلاڧ
لى بن- نېشا داي، ئەو ژ ترسىن خودى دا وقىان وقەدرگرن بۆ وى خۆ
ژ وان ھەمى تىشتان ژى بدەتە پاش بېن وى ئەو ژى داىە پاش.

ۋەو قەدەرا خودى بۆ مەرۋى نڧىسى ئېكەن ژ دووانە:

يان ئەو موصىبەتە يا مەرۋى پى دىشت، وبارى مەرۋى پى گران دېت،
وعەبدىنيا مەرۋى بۆ خودى د قى رەنگى قەدەرى دا ئەوھ: ئەو صەبرى
ل سەر قەدەرا خودى بکىشت، پاشى پى رازى بت (ۋئەڧە ژ صەبرى
بلندترە)، پاشى شوکرا وى سەرا بکەت (ۋئەڧە ژ رازىبونى بلندترە).
وبەس ئەو دىت ب قى چەندى رابېت پى قىانا خودى دلئى وى تىرى كرى،

و ژ دل باوهری ئینای وزانی کو هەر تشته کئی خودی بو وی هلبژارتی ئەو بو وی چیتره.

وردهنگی دووی یی قهدهری ئەو عەیب و کیماسینه یین ل نک مرۆقی هەین، و ئەو گونههن یین ئەو ب نک فه دچت وپی رادبت، و عەبدینیا وی بو خودی د فی رهنگی قهدهری دا ب هندی دبت ئەو زوی ژئی تۆسه بکەت، و پەشیمان بیت، و ب شکەستن فه ل خودایی خو بزقرت، و داخوزا لیبۆرینی ژئی بکەت. و بەس ئەو دشیت فی چەندی بکەت یی باوهریهکا باوهری هەمی کو گونهه وی ژ خودی دویر دکەت، و زبانی ل دنیا یی وئاخرەتی دگەهینتی، و ئەگەر خودی نەبت کەسەک نینه بشیت فی زبانی ژ وی دویر بکەت.

و عەبدینیا مرۆقی بو خودی د نعمەتان دا ب هندی بت ئەو وان نعمەتان بنیاست، و ئعترافی پی بکەت، پاشی ئەو خو ژ هندی بیارتیزت کو ئەو هندەک ژ فان نعمەتان بو ئیکی دی ژ بلی خودی پال بەت، ئەگەر خو ئەو ئیک ئەگەرەک بت ژ ئەگەرین گەهشتنا وی نعمەتی بو وی، پاشی ئەو شوکرا خودی بکەت سەرا وان نعمەتان، و شوکرا دورست ئەو ئەو وان نعمەتان د بی ئەمریا خودی دا ب کارنەئینت.

و ژ عەبدینیا تمام بو خودی سەرا نعمەتین وی ئەو: نعمەتین خودی ل سەر مرۆقی چەند دکیم ژی بن، ئەو وان ببینت گەلەک، و شوکرا وی سەرا وان نعمەتان چەند گەلەک بت ئەو وی ببینت کیم، و ئەو بزانت کو ئەف نعمەتە خودی یین د گەل وی کرین نە چونکی ئەو یی ژ هەژیه، بەلکی ژ بەر هندی چونکی خودی یی ب رەحمە د گەل وی.. ئەگەر وی ئەف چەندە زانی چەند نعمەتین خودی ل سەر وی زبەدە ببن، خو شکاندنا وی ژی بو خودی دی پتر لی ئیت، ب زبەدەبوونا نعمەتان ئەو دفن بلند نابت،

و ب کیمبوونا نعمه‌تان ژمی رازیبوونا وی کیم نابت.. چهند خودی نعمه‌تین
خۆل سهر وی زیده بکته، قیان و خوشکاندنا وی بو خودی زیده‌تر لی
دئیت، وچهند خودی نعمه‌تین خۆل سهر وی کیم بکته، رازیبوونا وی کیم
نابت، وچهند ئەو گونه‌هه‌کی بکته، ئەو ب خوشکاندن قه تویه دکته،
وئەقەیه مروقی ب دورستی عەبدینیا خودی دکته.. ئەوی ل هه‌می
مه‌رتەبه‌یین عبودیه‌تی حەقی عبودیه‌تی ژ سهر خۆ پ‌اکری.

(5)

نهو حيد و عبووديهن

ئيمام نهحمه د ژ عبودلاهي كورپي مهسعوودي شه دگوهيترت، دبيترت: پيغهمبهرى -سلاف لى بن- گوت: ﴿ مَا قَالَ عَبْدٌ قَطُّ إِذَا أَصَابَهُ هَمٌّ وَحَزَنٌ: اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ، وَابْنُ عَبْدِكَ، وَابْنُ أُمَّتِكَ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ، مَاضٍ فِي حُكْمِكَ، عَدْلٌ فِي قَضَاؤُكَ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ، سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اسْتَأْذَنْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي، وَنُورَ صَدْرِي، وَجِلَاءَ حُزْنِي، وَذَهَابَ هَمِّي، إِلَّا أَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَمَّهُ، وَأَبْدَلَهُ مَكَانَ حُزْنِهِ فَرِحًا ﴾.

د قى حهديسى دا پيغهمبهر -سلاف لى بن- دوعايه كى نيشا ههر عبده كى ددهت يى خه مكا يان بيته نكيه ك بگه هتي؛ دا نهو وى بيترت، و پيغهمبهر -سلاف لى بن- مزگينيى ددهت كوههر كه سه كى قى دوعايى بيترت، خودى خه ما وى دى بهت، و بيته نكيه وى ناهيلىت، و ل شوينا عيجزيى كه يفه كى دى ده تى.

و ژ بلى مهسه لا دوعايى ووى مزگينيا ل سهر گوتنا وى هاتيه دان، حهديسى هژماره كا دهرس ومفايين مهزن دهر باره ي نياسينيا خودى، و تهو حيد و عبووديه هتي، وقه دهرى و تهو سه سولى، تيدا هه نه، و ژ وان دهرسي ن په يوه ندى ب تهو حيدا خودى و عبدينيا مرؤفى شه ههين نهو يا ژ ده سپيكا دوعايى نيته وهرگرتن، ده مى دوعا كه رل ده سپيكا داخواز كرنا خو دبيترت: ﴿ اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ، وَابْنُ عَبْدِكَ، وَابْنُ أُمَّتِكَ ﴾ يا ره بى، نهز عبدي ته مه، و كورپى عبدي ته مه، و كورپى عبدا ته مه.. و نهو ده مى قى گوتنى

دبیژت، ئەو ئعترافی نە ب تنی ب عەبدینیا خو بو خودی دکەت، بەلکی ئەف ئعترافا وی ژ دەیک ویاپین وی دگرت، ژ دەیک ویاپین وی یین ئیکئی وحەتا دگەهتە (ئادەم وحووایی) ژئی، و مروئی قئی گوئتی بیژت، ئەو زیده خو بو خودایی خو دشکینت، وئعترافەکا مەزن ب عەبدینیا خو ویاپ ویاپیرین خو بو خودی دکەت، وکو ئەو ملکئی وینە، ووان ژ دەرگەهئی وی پیئەتر چو دەرگەه نینن ئەو قەست بکەنئی، و ژ بلی وی خودانەک نینە ئەو داخووا چاقدانی ژئی بکەن، لەو هەر جارەکا قئی خودانی خو لئی نەکرە خودان، وئەو ژ بیرا خو بر، کەسەک نابت خەمی ژ وی بخوت، و جەهەک نابت وی بحوینت، بەلکی ئەو ب مەزنتربن رەنگ ئەو دئی بەرزەبت و خوسارەتی دئی گەهتی.

وعەبد دەمی ب قئی رەنگی ئعترافی ب عەبدینیا خو بو خودی دکەت، ئەو ئیقراری ب تەوحیدا خودی دکەت، چونکی هەر وەکی ئەو یی دبیژتە خودایی خو: چاقلینەکا ب تنی ژئی ئەز ژ تە بی منەت نایم، و ژ تە پیئەتر من کەسەک نینە خو پی پارێزم، و خو بەیئەم ب هیئیی قە.. وئەقە هندی دگەهینت کو عەبد یی ئعترافی دکەت کو خودایەک هەیه خودایینی ل وی دکەت، و فەرمانان لی دکەت.

مەعنا: ئەو ب حوکمی عبوودییه تا خو بو خودی کاری دکەت، نە کو ب کەیف نەفسا خو، وئەقە حالی عەبدانە، کار و تەصەرروفا وان ل سەر بناخەیی عەبدینی دبیئە ئاڤاکرن، عەبدینیا طاعەتی و گوهداریی، وئەقە ئەو عەبدن یین خودی ئەو بو خو پالداین دەمی گوئی: ﴿إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطٰنٌ اِلَّا مَنْ اَتَّبَعَكَ مِنَ الْاَغَاوِيْنَ﴾ (الحجر: ٤٢)، ئەو عەبدین منن، وئەو یین عەبدین من بن، تە ئەی شەیطان- چو دەسەلات ل سەر نابت.

ل سهری قئی دوعایی، دوعاکهر ئیقراری ب تهوحیدا خودی دکهت،
 وئعترافی ب عهبدینیا خو بو وی دکهت، عهبدینیا طاعهتی ئهوا گوهداری
 بو دبه نیشان.. چونکی ئهگهر عهبدینیا طاعهتی ل نک وی نهبت زی،
 عهبدینیا مهجوریی دی ل نک ههبت، وی بقییت یان نهقییت ئه و دی
 عهبدی خودی بت و د فهلهکا قههر وربووبییهتا وی دا زقرت، چونکی ههر
 تشتهکی ل عهرد وعسمانان ههبت یی وینه و ژ خهلهکا عهبدینیا وی
 دهرناکهفت: ﴿وَلَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَهُ الدِّیْنُ وَاصْبًا اَفْعَبَرَ اللّٰهُ تَتَّقُونَ﴾
 (النحل: ۵۲).

(۶)

ژ امانتین عبودیهتی

وهه د وئ ئعترافی ب عبودیهتی دا یا دو عاکه د دو عایا خو دا دکهت، ده می دبیتت: ﴿اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ، وَإِنُّ أَمْتِكَ﴾ هژماره کا رامانین عبودیهتی هه نه. . عهبد ده می دبیتته خودایی خو: نهز وده یک و بابین من ژئ عهبدین تهینه، نهو ب خوشکاندن ولیزفرین فه پیگیری ب عهبدینیا وی دکهت، وژاری وههوجهییا خو بو وی ئاشکهره، وخو دهیلتته ب هیثیا وی فه.

وده می نهو ئعترافی ب عهبدینیا خو بو خودی دکهت، و دبیتتی: ﴿إِنِّي عَبْدُكَ﴾ نهو بیئ ئاشکهره دکهت کو نهو ب هه می فه، و ژ هه لایه کی فه، و ل هه ر ده مه کی عهبدی ویه، ده می یئ بچویک وده می یئ مه زن، ساخ و بیئ مری، و گوهدار و بیئ نه گوهدار، ب رحی ودلی، ب نه زمانی وله شی. . ﴿نهز عهبدی ته مه﴾ یه عنی: ب مالی خو ونه فسا خو، چونکی عهبد وهه ر تشته کی وی هه ی، ملکی سه ییدی وینه، وهه ر نعمه ته کا عهبد تیدا ژ فه نجیا سه ییدی ویه، لهو عهبد ب قئ گوتتا خو ب ره نگه کی نه یئ ئیکسه ر ئعترافی نعمه تا خودایی خو ژئ ل سه ر خو دکهت.

وعهبدینی هندئ دگه هینت کو عهبد ته سه ر ووفی د تشته کی دا ژ مال ونه فسا خو ناکهت بیئ نه مر وده ستوریا خودایی خو، وفایده ک وزیانه کی وی د دهستی وی ب خو دا نینه، نه نهو دشیت ژینی بده ته خو نه مرنی،

وده‌می ئه‌و قئی چه‌ندی دزانت و ل بیرا خو دئینته شه، هنگی ئه‌و ژ دل و ب راستی فه دبیرت: ئه‌ز عه‌بدی ته‌مه.

پاشی گوت: ﴿ نَاصِيَةِ بَيْدِكَ ﴾ و (ناصیه) ناچاقن ژ مرۆقی، ئه‌گه‌ر ته بقیت مرۆقه‌کی بیی وی بکیشیه سهر ریکه‌کی، دئ ناچاقین وی گری وکیشی هتا به‌ری وی دده‌یه وی ریکی یا ته دقیت، وئه‌ف مه‌عنایه بو تمامیا عه‌بدینی د قئی دوعایی دا هاته قه‌رکرن، دا هندی بگه‌هینت کو عه‌بدی بیی خودایی خو مافی (ته‌صه‌رروفه‌کا) ب تنی ژی د تشته‌کی دا نینه، ب قئی گوتنا خو ئه‌و عه‌بدینیا خو هیشتا پتر بو خودایی خو ناشکرا دکه‌ت، و دبیرتی: تویی من ب ریقه‌ ده‌ی وه‌کی ته دقیت!

وما چاوا ئه‌و دئ شین خو ب ریقه‌به‌ت، یی نه‌فسا وی د ده‌ستی سه‌ییدی وی دا، وئه‌و به‌ری وی دده‌ته وی ریکی یا وی دقیت، دلوی وی د ناچه‌را دو تیلان دا ژ تیلین وی، ژینا وی ومرنا وی، که‌یفخوشی و به‌ختره‌شیا وی، ساخله‌می وئبتلائا وی، هه‌می د ده‌ستی وی دا؟ تشته‌ک ژ وان د ده‌ستی وی ب خو دا نینه، به‌لکی ئه‌و ب هه‌می فه د ده‌ستی سه‌ییدی خو دایه، عه‌بده‌کی لاوازی له‌غه‌ر ناچاقین وی د ده‌ستی خودانه‌کی ب هیز دانه یی هه‌ر تشته‌کی هه‌ی وی بنده‌ستی خو کری، وویقه‌تر ژی!

وهه‌ر جاره‌کا عه‌بدی شاه‌ده‌یی دا کو (ناصیه‌تا) وی ویا هه‌می عه‌بدان د ده‌ستی خودی ب تنی دایه، وئه‌وه کاروباری وان وه‌سا ب ریقه‌ ده‌ت وه‌کی وی دقیت، هنگی ئه‌و ژ که‌سه‌ک ژ وان ناترست، ووی هیشی ب که‌س ژ وان نابت، وئه‌و که‌س ژ وان ل ریزا (مالکان) نادانت، به‌لکی دئ وان ل ریزا (مه‌ملوکان) بینت، یین ئیکی دی وان ب ریقه‌ ده‌ت.

وئەوئى خۆ ب ئى كراسى بىيىنت، دئى زانت كو هه ژارى وهه وجهىيا وى بو
 خودئى وهه صفه كئى لازمه بو وى، وئەوئى خه لكى ب ئى كراسى بىيىنت خۆ
 هه وجهى وان ناكهت، وهيشيا خۆ ب وان شه گرى نادهت؛ چونكى ئەو دزانت
 چو ب وان نينه.. وهنگى ته وحيدا وى بو خودئى وعه بدىنى وته وه كوللا وى
 دئى يا دورست بت.

وهه ر ئەف مه عنايه يه يا د گوتنا هوودى دا بو قه ومئى وى هاتى، ده مئى
 وى گوتيه وان: ﴿ إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مِمَّا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ
 بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ (هود: ۵۶) يه عنى: هندى ئەزم من
 يئى خۆ هيتلايه ب هيشيا خودئى شه، خودايئى خۆ وخودايئى هه وه، وخودان
 رحهك نينه ل سه ر ئى عه ردى ب ريشه بچت ئەگه ر وى خودانى لئى نه كريت،
 وئەو د بن فه رمانا خودئى دا نه بت. هندى خودايئى منه يئى ل سه ر ريكه كا
 راست، ئانكو: ئەو د حوكم وشريعه تئى خۆ دا يئى دادكه ره.

(۷)

د ناپهرا حوکمی وقهده ری دا

وپشتی مروث عهبددینیا خو یا تمام بو خودی ناشکه را دکهت،
بهرده و امیی دده ته دوعایا خو و دبیژت: ﴿ مَاضٍ فِي حُكْمِكَ، عَدْلٌ فِي قَضَاؤُكَ ﴾
وئهف گوتنه دو تشتان قهده گرت:

ئیک: حوکمی خودی ل سهر به نیین وی یی ب جه هاتیه.

دو: قهزا وقهده را وی بو به نیان دادی وعه دالهت تیدا ههیه.

وئهف پارچه ژ حه دیسی جودایی دئیخته ناپهرا (حوکمی) خودی
و(قهضائا) وی دا، د حوکمی دا دبیژت: ﴿ مَاضٍ فِي حُكْمِكَ ﴾ یه عنی: نهو
حوکمی ته ل سهر من دای وبو من قیای یی ب جه هاتیه، یه عنی: دی
ههر ب جه ئیت، و د قهضائی دا گوت: ﴿ عَدْلٌ فِي قَضَاؤُكَ ﴾ یه عنی: نهو
قهزا وقهده را ته ل سهر من نفیسی عه دالهته، و حوکمی خودی ل سهر به نیی
وی دو تشتان قهده گرت:

- حوکمی دینی، وئهفه نهو تشتن یین خودی بو عهبدی کرینه شریعهت،
وئهفه یی ب جه هاتیه، بهلی عهبد دشیت (موخالهفا) وی بکهت.

- و حوکمی کهونی، وئهفه نهو تشتن یین خودی قیای چی بن، وعهبد
نهشیت (موخالهف) وان بکهت، چونکی وی چو دهست تیدا نینن.

و چونکی (حوکم) نهو تشته یی خودی بریار پی دای، نهو ب جه دئیت؛
چونکی تشتی خودی حوکمی پی ددهت، نهو وی دکهت و ب جه دئینت،
وههر کهسه کی ژ بلی وی هه ی حوکمی ب وی تشتی ددهت یی وی دقیت

بهلئ شہرت نینہ بشیت وی تشتی ب جہ بینت، لہو د حوکمی خودی دا
گوت: ﴿ مَاضٍ فِي حُكْمِكَ ﴾.

وچونکی (قہزا وقہدەر) لہو حوکمہ بیخ خودی ل سہر عہدئ خو ب جہ
ئینای و تمام زی بووی، گوت: ﴿ عَدْلٌ فِي قَضَائِكَ ﴾ یہ عنی: ہەر حوکمہ کی تہ
ل سہر من ب جہ ئینابت عہدالہت لہوہ.. وقہدەر وان ہمی تشتان
قہدگرت بیخ خودی ب سہری عہدئ خو ئیناین، ژ ہمی لایان قہ، ساخی
ونساخی، دہولہ مہندی وفہ قیری، خوشی ونہ خوشی، ژین و مرن.. و ہتد،
و ہر تشتہ کی خودی ل سہر عہدئ خو نفیسی بت لہو عہدالہتہ کہ وی
دانایہ د جہی دورست دا، وچو زولم تیدا نینہ.

وبہلکی کہسہک ہہبت ل قیری بیژت: قہدہرا خودی ل سہر ہندہک
کسان لہوہ لہو بیئ مہریا وی بکن، وبہر ب گونہ ہی قہ بچن، لہری لہ قہ
چاوا دی عہدالہت بت، نہ خاسم لہ گہر لہم ل بیرا خو بینینہ قہ کو خودی
پشتی ہنگی دی وان سہرا وی عقوبہ دہت؟ لہو چ عہدالہتہ یا عقوبہ
پیقہ دئیت؟!

وسہرہکانیا گرفتاریا خودانین قی گوتنی ژ ہندی دئیت لہو نہ شین
(عہدالہتی) و (قہدہری) پیقہ کوم بکن، لہو ہزر دکن ہر کہسہ کی
باوہری ب قہدہری ئینا دقیت عہدالہتی لادہت، و ہہچی بیژت: عہدالہت
ہیہ، دقیت باوہری ب قہدہری نہ ئینت، وقی ہزرا لالوز دو دہستہ کین
سہرداچووی پیداکرن:

- دہستہ کہ کی (کو موعتہ زلینہ) گوتن: مادہم خودی مروقی سہرا گونہ ہی
عقوبہ دہت، مہنا وی لہوہ گونہ ہ نہ ب قہدہرا خودی دئیتہ کرن،
وچونکی لہونہ ب قہدہرا وی دئیتہ کرن ژ عہالہتییہ لہو گونہ ہکاری عقوبہ

بدهت. و ب قئی چهندي وان درهو ب قهدهري کر، ل وی دهمی وان هزرکری
ئهو یی عهدهالتهی بنهجه دکهن!

- ودهستهکهکی (کو جهبرینه) گوئن: زولم ئهوه مرؤف تهسهروروئی
د ملکی کهسهکی دی دا بکهت، وچونکی ههر تشتهکی ههبت ملکی
خودییه، زولم ب خو ب خو تشتهکی (مهمنوع) و (موستهحیله) ل سه
وی، و د شیانای وی دا نینه ئهو زولمی بکهت، لهو ل نک وان چو مهده
د هندی دا نینه مهدهچین خودی ب نهکرنا وی بو زولمی بیتهکرن، وهکی
مرؤقی کوره -بو نمونه- ئهگهر تو مهدهچین وی بکهی و بیژی: ئهو
(نهظهري) ناکهت، و بهري خو نادهته تشتین حهرام!

وبوچوونا دورست وناقجی د قئی مهسهلی یا (ئههلی سونهتی)یه، ئهو
دبیژن: زولم ئهوه تشتهک ل جهی وی یی دورست نهئیته دانان، وهکی کو
تو مرؤقهکی گوهدار یان یی بی گونهه بییشینی، و خودی ژ قئی چهندي یی
پاکه، و خودی راسته حوکم ب سهرداچوونی ل سهر هندهکان دایه، وکرنا
گونههی ل سهر هندهکان نقیسیه، بهلی ئهو خوری عهدهالته ژ نک وی،
چونکی وی سهرداچوون وشهرمزاری ل جهی وا یی دورست ولایق دانایه.
وی هیدایهت ب ریکا پیغهمبهران بو عهبدین خو هنارت، وری ل بهر وان
ئاشکهراکر، قیجا یی لایقی هیدایهتی بت وی تهوفیقا وی دا، وئهقه
فهضلهکه ژ وی، وهچی لایقی هیدایهتی نهبت خودی تهوفیق ب رزقی
وی نهکر، وفهضلی خو ژوی بری، نهکو عهدهالته خو.

مهعنا: ئهف پارچه ژ حهدهسی رهدهکا کورته ل سهر ههردو دهستهکان:
قهدهریان، ئهوین ئینکارا قهدهري دکهن، وهکی موختهزلیان، و(جهبریان)
ئهوین دبیژت: ههر تشتهکی کرنا وی مومکن بت ئهو (عهده).

(۸)

تهوهسسولا ب نائین خودی

وپشتی راستیا تهوحدی و عیبادهتی، ورامانین په‌رستنی یین دورست د گوتنا پیغه‌مبه‌ری دا -سلاف لی بن- هاتین، وجودایی د ناقبه‌را (حوکمی) و (قهضائی) دا بو مه‌ناشکهره‌بووی، وه‌ر ئیک کانی یا چاواپه، همدیس به‌ری مه‌دده‌ته تهوهسسولا ب نائین خو، ل نک خودی کو نهو دلی مروقی ب قورنائی روهن بکته، وسنگی وی ب حه‌قیی گه‌ش بکته، و دبیرت: ﴿أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ، سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اسْتَأْذَنْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رِيعَ قَلْبِي، وَنُورَ صَدْرِي، وَجِلَاءَ حُزْنِي، وَذَهَابَ هَمِّي﴾ ودهمی دبیرت: ﴿أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ..﴾ نه‌فه -وه‌کی مه‌گوتی- (تهوهسسوله) ب هه‌می نائین خودی، و (تهوهسسول) د زمانی عه‌ره‌بان دا نهو تشته یی مروث خو پی نیزیکی تشته‌کی دی یان که‌سه‌کی دی بکته، و به‌لکی نه‌ف په‌یقه د مه‌عنا یا خو یا نیزیکی وی زارافی بت یی نم نوکه گه‌له‌ک جاران ب کار دئینین ده‌می دبیرتین: (واسطه)؛ چونکی (واسطه) ژی نهو تشته یی د بته ناقجی د ناقبه‌را دو تشتان (یان دو که‌سان) دا، ئیک پی خو نیزیکی یی دی دکته.

د نایه‌ته‌کا پیروز دا خودایی مه‌زن فه‌رمانی ل خودان باوه‌ران دکته و دبیرت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ﴾ (المائدة: ۳۵) یه‌عنی: گه‌لی نه‌وین باوه‌ری ئینای، هوین ته‌قوایا خودی بکهن، ژ وی

بترسن، و ب وی تشتتی هوین خو نیزیکی وی بکنن یی ئەو ژئی رازی بت.. و د قئی حەدیسی دا پیغەمبەر -سلاڤ لی بن- تشتتەکی ژ وان تشتان یین خودی ژئی رازی بو مه ناشکەرا دکەت، ئەو ژئی ناڤین وینە: ﴿أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ..﴾ ب هەر نافهکی ته هەمی ئەز پسیاری ژ ته دکەم، یه‌عنی: هەر نافهکی ته ل خو کریت، ئەز دکەمه ناڤنجی و (وه‌سیله) د ناڤه‌را خو و ته دا؛ دا تو وی داخوای بو من ب جەم- بینی یا ئەز دی ژ ته کەم.

و ئەقه هندئ دگه‌هینت کو (ته‌وه‌سسولا ب ناڤین خودی) بو عەبدی ژ هەر ته‌وه‌سسوله‌کا دی یا هەبەت ب مفا‌تره؛ چونکی ئەو ل نک وی ژ هەر ته‌وه‌سسوله‌کا دی خوشتقی‌تره.. له‌و پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- نیشا مه‌ دا ئەم بیژین: یا ره‌بیی ب هەر نافه‌کی ته‌ هەبت، ته‌ ئەو ل خو کریت: ته‌ د کیتابا خو دا ئەو نیشا مه‌ دا، یان ته‌ ئەو نیشا ئیکی ژ عەبدین خو دا بت، یان ته‌ ئەو د علمئ خو یی عه‌بیی دا قەشارتی ل نک خو هیتلا بت..، ونه‌ گو‌ت: یان عەبدەکی ژ عەبدین ته‌ ل ته‌ کریت، تشتتی هندئ دگه‌هینت کو (ناڤین خودی) به‌س ئەون یین وی داناینه‌ سه‌ر خو، و ناڤین وی نه‌ به‌س ئەون یین د کیتابا وی دا هاتین، یان پیغەمبەری وی بو مه‌ گو‌تین، به‌لکی دبت هندەک ناڤین دی ژئی وی هەبن، ووی نیشا کەسی نه‌ دا‌بن، له‌و یا دورست ئەوه‌ مرو‌ف ب هەمی ناڤین خودی ته‌وه‌سسولی بکەت، هەوارین خو بگه‌هینتی، و خواستنی پی ژئی بکەت.

و ئەو تشتتی ئەم ته‌وه‌سسولی ب ناڤین خودی بو دکەین چیه‌؟
 پیغەمبەر سلاڤ لی بن دبیژت: ﴿أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رِبْعَ قَلْبِي، وَتُورَ صَدْرِي، وَجِلَاءَ حُرْنِي، وَذَهَابَ هَمِّي﴾ یه‌عنی: کو تو قورئانی بکەیه به‌ارا دلئ من، و رو‌ناهییا سنگئ من، و ئەو تشتتی کو‌فانا من پی رادبت، و خه‌ما من دچت.

ول ڦيڙي دو بناخه دئينه ڪومڪرن: ڙيان، وڙناهي؛ چونڪي بهار
 ئيشاره ته ٻو ڦه ڙاندني، باران ده مي ل زڦستانئ دبارت، ل بهاري عهرد
 دڙيته ڦه، ومروڻ دوعايي ڙ خودئ دکهت ٺهو قورنائئ ٻو دلي وي وهڪي
 بهاري ٻو عهردى لي بڪهت، ڙيني پئ بدهتي، ويو سنگي وي بڪهته
 وڙناهي، وچونڪي سنگ ڙ دلي فرههتره، ودل دکهفته د سنگي دا، ٺهو
 وڙناهي بگههته سنگي دي ڙ دلي ڙي گرت، وچونڪي ڙينا لهشي ههميي
 ب دليه، ودله ناڦهندا ههمي لهشي، بهار وڙناهي (يهعني: ڙين
 وگشاتئ) گاڦا گههشتنه دلي، ٺهو ڙ دلي ٻو هه ٺهه نهدامهڪي دي يئ لهشي
 دئينه ڦه گوهاستن.

وبه ران بهر ڙين وگشاتئي، دو تشتين دي هه نه دلي تاري دکهن ونه دويره
 ٺهو وي بمرين ڙي، ٺهو ڙي ڪوڦانه، وخه مه.. ڪوڦان (الحنن) ٺهو
 نه خوشيه يا ب سهر دلي دا دئيت سهر او عيچزيا ل ده مي ٻوري ٻو
 چيبيوي، ڙ بهر ڙ ده ست ده رکهفتنا تشتهڪي وي دڦيت، يان ب سهر دا
 هاتنا تشتهڪي وي نه ڦيت، وخه م (المهم) ٺهو عيچزبه يا ب سهر دلي دا
 دئيت ڙ بهر ترسا ب سهر دا هاتنا تشتهڪي نه خوش نوڪه يان ل پاشه وڙوڙي،
 وٺه ڦ تشته يئ مروڻي پئ نه خوش، ٺهون دلي تاري دکهن ودمرين،
 ومروڻ ڙ بهري وهره د چاره کرنا ڦان نه خوشيان دا ڙيڪ جودا بوينه،
 هندهڪ کهسان دي بيني ده رمانهڪي وهسا ٻو ڦان ده ردان ب کار دئين
 ئيشي پتر لي زیده دکهت، وهڪي وان يئ خه م وڪوڦان يئ خو تشتين حهرام
 ڦه دڙه ڦين، وهڪي: ڦه خوارنا وان تشتين هشي ڙ سهري دهن، يان گوهدانا
 ٺاواز وستران يئ حهرام، يان بهريخودانا ديمه نين فهحش ونه دورست.
 وپيغه مبهه -سلاف لي بن- بهري مه دده ته چاره يا دورست، ده مي نيشا مه

ددهت کو ئەم ژ خودی بخوازین ئەو قورئانا خوۆ بکەتە بهار بوۆ دلین مه،
 وړۆناهی بوۆ سنگین مه، بهار ئەوا دبتە ئەو رح یا ژیننی پهیدا دکەت،
 وړۆناهی ئەوا دبتە ئەو مادده یی هیدایهتی پهیدا دکەت، ومرۆف ئیک
 ژ دووانه:

- ئەوین بهری وان کەفتیه قورئانی، قیجا ژین وهیدایهت هاتیه پیکتی.
 - وئوین بهری وان ژ قورئانی هاتیه وهرگیران، قیجا مرن وسەرداچوون
 بوویه بارا وان.

وخودی د گۆتەکا خوۆ دا بهری مه ددهتە شان هەردو پەنگان، و بیرا مه
 ل وئ جودایی دئینتە ئەو د ناڤهرا وان دا هەمی، ودبیتت: ﴿أَوْ مَن كَانَ
 مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ
 مِّنْهَا﴾ (الأنعام: ۱۲۲) یهعنی: ئەری ئەوی د سەرداچوونی دا مر بت،
 قیجا مه دلئ وی ب باوهری زیندی کریت، و بهری وی دابته باوهری
 ودویکهفتا پیغه مبهران، وئو د رۆناهی هیدایهتی دا بمینت، ما وهکی ویه
 یی د ناف نهزاین دلچوون و بهرزەبوونان دا، ب ریکهکی ناکهفت کو پی
 ژ وی حالی دەرکهفت یی ئەو تیدا؟
 - ئەو هەردو وهکی ئیک نین!

(۹)

رزق و نه جهل . . خه می ژنی نه خو!

تشتی ژ هه میان پتر مروّف د ژینا خو دا خه می ژنی دخوت، وئه گهر وی ب دورستی حه قیقه ت زانیبا، د قیبا وی ژ هه می تشتان پتر خه می ژنی نه خواریا، رزق وئه جهله، رزقی خو چاوا دئی زیده کت، وئه جهلا خو چاوا دئی پاش ئیخت!! ئه فه مروّف هاتیبه سه ر رویی عه ردی ئه و ب قان هه ردو تشتان فه یی مه حته له.. و خودی د ئه زهل دا وه سا حه زکریه ئه ف هه ردو تشته د ده ستی مروّقی دا نه بن، د نایه ته کی دا خودی دبیرت: ﴿أَهْمَ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ﴾ (الزخرف: ۳۲) ئه ری ما ئه ون ره حما خودایی لیکنه دکهن؟ نه.. ئه مین رزقی وان وژیارا وان د دنیا یی دا د ناقبه را وان دا لیکنه دکهن، ومه هنده ک ژ وان ب سه ر هنده کان ئیخستینه.

ئه فه رزق.. وئه جهل، خودی دبیرت: ﴿إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (نوح: ۴) ئه وئه جهلا خودی بو هه وه نقیسی نائیته پاش ئیخستن، ئه گهر هوبن بزانه.. وماده م نه ئیته پاش ئیخستن، مه عنا نائیته پیش ئیخستن ژنی.

رزق یی نقیسیه، نه کی متر لی دئیت ونه زیده تر، وئه جهل یا دانایه، نه پیشقه دئیت ونه پاشقه دجت، قیجا ئه ف خه مه یا چیه؟ دلخ خو بو خه ما وی تشتی قالا که یی ئه مر پی ل ته هاتیبه کرن، وخو ب وی تشتی فه موژیل نه که یی خودی (ضه مان) ب دانا وی دایه ته، وباش بزانه کو رزقی

ته نائیته برین هندی ئەجەلا ته مابت، وئەو سەرئ خودی دای رزقی وی
 نابرت هندی ئەجەلا وی ما بت، ورزق نه ب خووەستاندن وعەقلااریتییه،
 ئەگەر نه.. حیوانین بی ئەزمان هەمی ل بنی بهیری دا ژ برسان دا مرن!
 وبلا ته باوهری هەبت کو ئەگەر خودی ژ بهر حکمەتەکا ئەو پی دزانت
 دەرگەهەکی رزقی ل بهر ته گرت، هەر ئەو ب رهحما خو دەرگەهەکی دی یی
 پتر مفایی ته تیدا دی بو ته فەکەت، وئەگەر ته دەلیلەکی بهرچاڤ بقییت
 هزرا خو د حالی بچویکی دا بکه، دەمی هیشتا د زکی دەیکی، خوارن
 وشەخوارنا وی (کو خوینە) د ریکەکا ب تنی را بو دئیت، ئەو پی دژیت
 ووهرائی دکەت، وگاڤا ئەڤریکە لی هاته برین، وئەو ژ دەیکی ڤه‌بوو، شوینا
 ریکەکی دو ریکین دی یی رزقەکی خوشتر و ب تامتر ژئ دئیت (کو
 شیرە) بو وی دئینە فەکرن، وگاڤا ب شیرڤه‌بوونی ئەڤ هەردو ریکە لی
 هاتنه گرتن، وشیر ژئ دئیتە برین، چار ریکین دی ل بهر وی ڤه‌دبن یین
 تمامتر وباشتر بو وی، دو ریکین خوارنی: ئەو خوارنین ژ حیوانەتی
 وشینکاتی دگەهنی، و دو ڤه‌خوارن یین ژ شیر وشەخوارنین دی ژئ یین
 حەلال دگەهنی.. وئەگەر ئەو مر، ئەڤ هەر چار ریکین ل وی دئینە گرتن،
 به‌لی ئەگەر ئەو ژ بهخته‌وه‌ران بت، خودی ب رهحما خو هەشت دەرگەهین
 دی ل بهر وی ڤه‌دکەت، کو هەر هەشت دەرگەهین به‌حەشتینە، وهندی وی
 رزق بقییت بو وی ژئ دئیت! مەعنا: بلا ته باوهری هەبت کو خودی -
 د دنیا یی دا- دەرگەهەکی ژ دەرگەهین رزقی ل بهر عەبده‌کی ناگرت،
 ئەگەر ئەو دەرگەهەکی باشتر بو وی و ب مفاتر، ل بهر وی ڤه‌نەکەت، وعەبد
 ئەگەر یی خودان باوهر بت، وخودی خیرا وی ڤیا بت، گەله‌ک جارن
 دەرگەهی رزقی بیخیر ل بهرا وی دئیتە گرتن، وخودی وی ژ وی رزقی بی

بار ومهرووم دکهت؛ چونکی خودی ئه و بۆ وی نه قیت، ودقیت پپاربتز، و ژ پاراستنا خودییه بۆ عهبدی کو ئه و وی ریککی ل بهر وی بگرت یا رزقی بیخیر پیقه دئیت، ئه گهر خو ژ بهر کیم زانینا عهبدی ئه و نه زانت ژی کو ئه ف رزقه یی بیخیره، قیجا سهرا وی گرتنی عیجز بیت ژی..

و چونکی مرۆف ژ عهجه لئ یی هاتیه دورستکرن، وهکی خودی دبیرت: ﴿خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَطَلٍ﴾ (الانبیاء: ۳۷) ئه و ههز ژ تشتی ب لهز ژی دکهت، ووی ب سهر یی درهنگ دئیخت، ئه گهر خو ئه وی درهنگ بۆ دئیت یی باشر بت ژی ژ وی یی ب لهز دگههتی، ژ بهر قی چه ندی دئ وی بینی ئه و دلئ خو دبه ته خوشیین دنیا یا نزم، و خوشیین بلندین ناخره تی ژ بیرا خو دبه ت، و کهنگی کو فانا وی مهزن دبت؟ ده می ل ناخره تی وان خوشیین بلند دبیت ژ ده ست وی دئینه کرن، ژ بهر وان خوشیین نزم یین وی ل دنیا یی برین، و بو دئیتسه گو تن: ﴿أَذْهَبْتُمْ طَيْبَتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمْ أَلْدُنْيَا وَأَسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَأَلْيَوْمَ تُطْرَقُونَ عَذَابَ آلِهْوَنِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِعَبْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ﴾ (الأحقاف: ۲۰) ئه قرو هه وه چو بو خو نه هیلایه، چی تشتی هه وه قیای، د دنیا یی دا هه وه بارئ خو یی ژئ داگرتی، و ئه قرو (رصیدی) هه وه (صفره) قیجا هوین ل هیقیا چنه؟!

و ئه گهر ته بقیت ژ قی رهنگی به ختره ش نه بی ژ مرۆفان، بلا باو دری ته هه بت کو خودی تشتهک ژ ته مه نه نه کره ئه گهر مه نعا وی پتر فایدی ته تیدا نه بت، و به لایهک نه ئینایه سه ری ته ئه گهر بو هندی نه بت دا ئه و ته پی بجه ربینت، و ئه و ته نامرینت ئه گهر بو هندی نه بت دا جاره کا دی ئه و ته راکه ته فه، و ئه و ته راناکه ته فه ئه گهر بو هندی نه بت دا به ری ته بده ته ئیک ژ دو ریکان: سه عاده تا ههروههر، یان شه قانا بئ دویماهی.

(۱۰)

نهگەر نه سه عاده نا دورست بقیت

نهگەر ته سه عاده تا دورست بقیت وئ ریتکی بده بهر خو یا بهری نوکه مه گوتی، ده می مه گوتی: دلخ خو بو وی تشتی فالالا که یی نه مر پی ل ته هاتیه کرن، و خو ب وی تشتی فه موژیل نه که یی خودی (ضه مان) ب دانا وی دایه ته.

به لی.. ههر که سه کی هیقیا زیده بوونی، وترسا کیمبونی، بو خو نه کرته خه م، وهزرا خو هه میی د هندئ دا ب کار نه ئینت، کانئ چاوا دئ خوشیه کا پتر ب ده ست خو ئیخت، یان نه خوشیه کی ژ خو بده ته پاش؛ چونکی نه و دزانت خودئ ل سهر ههر تشته کی یی خودان شیانه، نه وه ته دبیری دکه ت، و ریتکی ل بهر به نیین خو فه دکه ت، ته دبیرا وی بو به نیی وی چیتره ژ وئ ته دبیرا به نیی بو خو دکه ت؛ ژ بهر کو نه و مه صلحه تا به نیی خو ژ وی باشتر دزانت، نه و پتر دشیت وی تشتی بگه هینتی یی بو وی باش، و وی تشتی ژ وی بده ته پاش یی زیانا وی تیدا بت. و چونکی نه و دزانت بیی هه زکرا خودئ نه و نه شیت ئیک پیگاڭ پیشقه بچت، یان پاشقه، له و نه و خو ب ده ست (مه شیئه تا) وی فه به رده ت، و ب (قه ضانا) وی رازی دبت، و ل بهر ده رگه هی ره حما وی ستوخوار و سه رجه میای دمینت، خو ده یلته ب هیقیا وی فه، و ده ستی هه وجه ییا خو ب نک وی فه درپژ دکه ت، و باوهریی دئینت کو ژ بلی وی ههر ئیک هه بت ژ هندئ کیمتره خوشیه کی بگه هینتی، یان نه خوشیه کی ژئ بده ته پاش، چونکی خودان و مه لکی ههر

تشته کئی د دهستی دا هەر ئەو ب تئییە.. هنگی ئەو ژ هەمی کول وکەسەر
 وخەم وکۆفانان رحەت دروینت، وبارئ خۆ یی گران دەپلته ب هیقیا وی قە
 یی منەت ب هەلگرتنا چو باران نەبت ئەگەر ئەو چەند دگران ژ ی بن، وئەو
 رەحم وقەنجیا خۆ نیشا ددەت وپیش وی قە وی باری پادکەت، بیی عەبد
 زەحمەتە کئی ببینت، وچونکی عەبد ب هەمی قە بەرئ خۆ ددەتە وی، وخەما
 خۆ دکەتە ئەو، خودایئ وی هەمی خەمیین وی ییین ب هەوجەییین دنیا یئ قە
 دگریدای ژئ قەدرەقینت، ودلی وی ژ وان قالا دکەت، وهنگی پسیارا وئ
 خۆشیی نەکەن یا ئەو ژ ژیا نا خۆ دبینت، ووی سەعادهتە دگەهتە دلی وی!

ژ خۆ ئەگەر وی خۆ هیتلا ب هیقیا خۆ ب خۆ قە، وپالدا سەر تەدبیر
 وهلبژارتنا خۆ، وهند خەم ژ حەقی خودایئ نەخوار هندی بەرئ وی ل پشک
 وبارین نەفسا وی، خودایئ وی دئ وی هیتلته ب هیقیا هلبژارتنا وی قە،
 و بەرئ وی دئ دتە وئ پیکئی یا وی بەرئ خۆ دایئ، وهنگی خەم وکۆفان
 دئ لی کۆم بن، قیجا نە دل لی رحەت دبت، ونە کار باش دبت، ونە هیقی
 ب دەست قە دئیت، وپەردەیه کئی ستوبر دئ کەفتە ناخبەرا وی وسەعادهتئ..
 پیغەمبەر -سلاف لی بن- دبیزت: ﴿ مِنْ جَعَلَ الْهُمُومَ هُمًّا وَاحِدًا، هَمَّ الْمَعَادِ، كَفَأَهُ اللَّهُ
 هَمَّ الدُّنْيَا، وَمَنْ تَشَعَّبَتْ بِهِ الْهُمُومُ، هُمُومُ الدُّنْيَا، لَمْ يُبَالِ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي أَيِّ أَوْدِيَّتَيْهَا
 هَلَكَ ﴾ یەعنی: هەچیئ خەمیین خۆ هەمیان بکەتە خەمەک، خەما ناخرهتئ،
 خودئ خەمیین دنیا یئ دئ ژ وی قەکەت، وهەچیئ خەمیین وی ئەو
 ب گەلەک لایان قە بر، خەمیین دنیا یئ، خودئ منەت ب وی نینه ئەو
 د کیژ نەالین وئ دا بچتە هیلاکئ.

وخودئ فەرمان ب هەندەک تشتان ل عەبدیین خۆ کریه، وسۆز ب هەندەک
 تشتان دایئ، فەرمان ب (ئەمر ونەهیان) لی کریه، وکەفالهت ب رزقی

وسهرکهفتنی دایې، څیجا نهگهر وی فهرمان ب جه ئینا، خودی ژی سوزا
خو د گهل وی دی ب جه- بینت، وتشتی کهفالهت پی دایې دی کههینتی،
سهرکهفتنی دی دهته وی پی سهرکهفتنی ژی بخوازت، ودی وی بی منهت
کهت پی مرادا وی نهو بت.

ومروڅی تیگههشتی نهوه پی ب نهمر ونههیان رابیت، وخهمی ژی
بخوت، نه کو خو ب وی تشتی څه موژیل بکهت پی خودی کهفالهت دایې
نهو وی بو ب جه- بینت، ب تاییهتی نهگهر نه ل بیرا خو بینین کو چو
وهفادارین راستگوتر ژ خودی نینن. و ژ نیشانیین سهعادهتا درست نهوه
مروڅ خه ما خو ههمیی بکهته ب جهئینانا فهرمانا خودی، نه ب جهئینانا
تشتی خودی کهفالهت پی دای، و ژ نیشانیین زیراریا خودانی نهوه دلې وی
ژ خه ما ب جهئینانا نهمری خودی پی څالا بت، وبهس بهری وی ل هندی
بت نهو وی تشتی ب جه- بینت پی خودی کهفالهت دای نهو وی بو ب جه-
بینت..

مهزنگنا عه‌دی بو خوداین وی

(ئبن ماجه) حه‌دیسه‌کی ژ (شه‌وبانی) شه‌دگوه‌یزت، دبیترت: پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- گوٚت: ﴿لَاعْلَمَنَّ أَقْوَامًا مِنْ أُمَّتِي يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِحَسَنَاتٍ أَمْثَالِ جِبَالِ تِهَامَةَ بِيضًا، فَيَجْعَلُهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَبَاءً مَنُورًا﴾ به‌عنی: ئەز دئ هنده‌ک که‌سان ژ نوممه‌تا خو بینم رۆژا قیامه‌تی دئین خیرین وان هندی چیا‌یی تیهامینه‌ دسپی، خودئ وان خیرین وان دئ وه‌کی توژه‌کا به‌لاشکری لی که‌ت، شه‌وبانی گوٚت: من گوٚتی: ئەی پیغه‌مبه‌ری خودئ سالوخته‌تین وان بو مه‌ ناشکه‌را بکه، نه‌کو ئەم ژ وان بین بیی ئەم ب خو‌ب‌حه‌سیتین، گوٚت وی گوٚت: ﴿أَمَّا إِنَّهُمْ إِخْوَانُكُمْ، وَمِنْ جِلْدَتِكُمْ، وَيَأْخُذُونَ مِنَ اللَّيْلِ كَمَا تَأْخُذُونَ، وَلَكِنَّهُمْ أَقْوَامٌ إِذَا خَلَوْا بِمَحَارِمِ اللَّهِ انْتَهَكُوهَا﴾ به‌عنی: ئەو برایی‌ن هه‌وه‌نه، و ژ نفسی هه‌وه‌نه، و ئەو ژی وه‌کی هه‌وه‌ه‌ندە‌کی ژ شه‌قی بو کرنا عیباده‌تی رادبن، به‌لی ئەو که‌سن ده‌می دمینه‌ ب تنی پی ل وان تشتان ددانن یین خودئ حه‌رام کرین.

زولم ونه‌زانینا ژ هه‌می‌ مه‌زنتر ئەوه‌ خه‌لک د چاقتین ته‌ دا ژ خودئ دمه‌زنتر بن، ب ره‌نگه‌کی وه‌سا تو رازی نه‌بی خه‌لک ته‌ ب وی کراسه‌کی ببینن یی خودئ ته‌ پی دبینت، د نایه‌ته‌کی دا خودایین مه‌زن گوٚته‌کی ژ نوح پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- شه‌دگپرت، ودبیترت: ﴿مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا﴾ (نوح: ۱۳) ئەی ملله‌تی من، هه‌وه‌ چیه‌ هوین ژ مه‌زنیای خودئ وده‌سه‌لاتا وی ناترسن، ووی مه‌زن نابینن؟ موجه‌د دبیترت: مه‌عنا

گوتنا وی ئهوه وی گوت: ههوه خیره هوبن پوبتهی نادهنه مهزنییا خودایی
خۆ؟

یهعنی: ئهگهر خودی د چاقین وان دا یی مهزن با، ووان خودی مهزن
دیتبا، ئهوه دا گوهداریا وی کهن، وخۆ ژ بی ئهمریا وی دهنه پاش، وژی
شهرم کهن.. و ژ شهرمکرنا ژ خودی ومهزنکرن وههیهتا ویهه د دلئ
مرۆقی دا، مهزنی وههیهتا وی ل نک مرۆقی یا هند بت، دهمی ئهوه یی
ب تنی ژی بت ئهوه خۆ ژ وان کار وگوتنان بدهته پاش یین وی پی نهخۆش
بن ئهوه وان ژ وی ببینت.

گهلهک کهس ژ مه دوهسانه شهرما وان ژ خودی یا هند نینه هندی
شهرما وان ژ مرۆقان، دهمی مرۆقهک چ یی مهزن بت د چاقین وان دا،
یان ژی ئهوه ژی بترسن وهزرهکی بۆ کهن، وان دبینت ژ شهرم یان ترسین
وی دا ئهوه وی کاری ناکهن یین وی مرۆقی پی نهخۆش، بهلی دهمی
مهسهله دته بی ئهمریا خودی، وئهوه تشتی خودی پی نهخۆش، وان شهرم
وترسا ژ خودی هند ل نک وان نینه ئهوه وان ژ بی ئهمریا خودی بدهته
پاش..

ئهی کاری وان هنگی چ مهعنا بۆ ههیه؟

مهعنا وی ئهوه: (تهوقیر) وقهدرگرتنا وان بۆ خودی ژ (تهوقیر)
وقهدرگرتنا وان بۆ وی مرۆقی کیمتره، لهوه شهرما وان ژ وی مرۆقی پتر
لی دئیت ژ شهرما وان ژ خودی، وئهوه (خهلهلی) دگههینته بناخهیی
تهوحیدی ل نک وان، ووان بهر ب شرکی فه دبهت، ئهگهر ب فی ئیهتی
وان ئهف چهنده کریت، وئاشکهرایه کو (شرک) ههر کارهکی دی یی ههبت
د گهل خۆ پویچ دکهت، لهوه مرۆقی ب فی رهنگی دهمی رۆژا قیامهتی

دئیت چو فایدی وی ناکهت کارئ وی یئ باش هندی چپایهکی بت؛ ژ بهر کو نهوکار ژئ نائیتنه قهوبیلکرن.

و ژ تهوقیرا مرۆقیه بۆ خودئ مرۆف ب دورستی (تهوحیدا) وی بکهت، و ژ تهوحیدییه نهو کهسهکی ژ بهنیین وی خو د ناخفتنن خو ژئ دا نهئینته ریزا وی، وهکی دئ بینی هندهک دبیزن: ب ناقئ خودئ و ب ناقئ فلانی، یان: مه خودئ یئ ههی وفلان کهس، یان: نهگهر خودئ ههز بکهت وتو ههز بکهی.. وههر گوتنهکا وهسا بت یان کهسهکی بینته ریزا خودئ، نهفه ژ وان گوتنانه بین خودانئ خو بهر ب شرکی قه دبهن، دقیت موسلمان یئ لی هشیار بت.

و ژ مهزنکرنا عهبدیه بۆ خودایی وی نهو د بئ نهمریا خودئ دا گوهداریا کهسهکی نهکهت، نهبیزت: فلان کهس مرۆقهکی مهزنه، قهدر وبهایی وی گهلهک، نهز دئ ناخفتنا وی ب جه ئینم، نهگهر خو ناخفتنا وی بئ نهمریا خودئ ژئ تیدا ههبت.. گوهداری وترس وقیان وهیقایاریا مرۆقی ژ کهسئ دقیت هندی گوهداری وترس وقیان وهیقایاریا مرۆقی بۆ خودئ نهبت، هندی وئ نهبت.. قیجا پا چاوايه نهگهر زندهتر بت؟!

و ژ مهزنکرنا مرۆقیه بۆ خودئ نهو شهرم بکهت کو خودئ سررهکا وهسا ل نک وی بیینت، یان هزرهکی ژئ بزانت، یان گوتنهکی ژئ گوهد لی بیت، یا نهو ههز نهکهت کهسهکی دی ژئ بیینت یان بزانت یان گوهد لی بیت، خو ژ مرۆقان قهشیرت، وخو ژ خودئ نهفهشیرت!! خودئ بهحسئ هندهک بهخترهشان دکهت وحالی وان بو مه ئاشکهرا دکهت، ودبیزت: ﴿يَسْتَحْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَحْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّنُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا﴾ (النساء: ۱۰۸) نهو خو ژ خهلکی قهدهشیرن دا کارین

وان یین خراب نه بینن، بهلی خو ژ خودی ناهه شیرن وژی شهرم ناکهن، وئهو
ب زانینا خو یی د گهل وان، ویی ئاگه هداره ب وان ده می ئهو ب شهف
ده می یین ب تنی وی گوتنی دبیزن یا خودی یی ژئی رازی نه، و خودی
ب هه می گوتن و کربارین وان یی ئاگه هدار بوویه، تشتهک ژئی ل وی بهرزه
نابت.

خودی مه بکته ژ وان عهبدان یین تهوقیرا وی دکهن، وی مهزن دبینن،
د ناف خهلکی دا، وده می ئهو یین ب تنی ژئی.

(۱۲)

مرۆف . . ئەو حکمەتد د خێکنا وی دا ل دویمایین هەین

قەلەم ئیکەمین چیکری بوو خودی دای؛ دا ئەو قەدەرا هەر تەشتەکی بەری
چیبوونا وی بنقیست، وئادەم چیکری دویمایین بوو، و د ئافراندا مرۆقی
دا ل دویمایین هەمی نشین چیکریان هژمارەکا حکمەتان هەبووینە، ژ وان
حکمەتان:

یا ئیکی: دا خانە بێتە دورستکرن بەری خودان لئ بێتە ئاکنجیکرن،
و د قی چەندی دا قەدرگرتنەکا بەرچاڤ بۆ مرۆقە هەیه، ئەگەر تو بزانی
میڤانەک دئ بێتە نک تە، وئەو میڤان ل بەر تە یی ب قەدر بت، بەری
ئەو بێت تو دئ جەپ وی دورست کەمی، وچونکی مرۆقی قەدر وپایەکی
مەزن ل نک خودی هەبووینە، خودی عالەم بۆ وی دورست کر، پاشی ئەو لئ
دانا.

یا دووی: هەر تەشتەکی هەمی د عالەمی دا، ل عەرد و عەسمانی، خودی
بۆ مرۆقی و ژ بەر وی دایە، و مرۆف ئارمانجە، و ئارمانج ل دویمایین
دئیت.

یا سینی: چیکەری زبەرەک ب باشتین تەشتی کاری خۆ ب دویمایین
دئیت، کانئ چاوا ئەو ب کاری بناخە دەست پێ دکت.

یا چاری: نەفس وەسا بێن هاتیە چیکرن وان بەر دمینتە ل دویمایین،
ژ بەر قی چەندی دەمی مووسا و سێرەبەندی فیرەونی گەهشتینە ئیک،

موساسای گوتی: هوبن بهری وی بهافین یا ههوه دقیت هوبن بهافین، وگاڤا مروڤان ئەو تشت دیتی یی سیره‌به‌ندان هافیتی، بهری وان مال وی تشتی دی ل دویمایی ئیت.

یا پینجی: خودی باشتین کیتابا خو، وباشترین پیغه‌مبه‌ری خو، وئهمه‌تا باشت بو دویمایی زه‌مانی هیلا، ووی ناخره‌ت ژ ده‌سپیکئی چیتر لی کر، و دویمایی ژ به‌راهیان تاماترن.

یا شه‌شی: ئەو هه‌می تشتی خودی د عالمی به‌لاف کری، وی د ئاده‌می دا کو‌مکر، له‌و ئاده‌م ئەو عالمه‌ما بچو‌یکه یا عالمه‌ما مه‌زن تیدا کو‌مبووی. یا حه‌فتی: مروڤ کورتیا هه‌بوونی و فیتی و پیه، له‌و یا مونسب ئەو بوو ئەو پشتی وان هه‌میان بیته چیکرن.

یا هه‌شتی: ژ قه‌درگرتنا مروڤی ل سه‌ر خودایی وی ئەو بوو: ئەو هه‌وجهی و مه‌صلحه‌تین وی هه‌ین، و ئەو ئامیرتین وی د ژینا خو دا پینتی پی هه‌ی هه‌می بو وی به‌ره‌ه‌فکر، ووی هندی دیت ده‌می وی سه‌ری خو بلندکری هه‌ر تشته‌ک ل به‌ر ده‌ستی وی یی حازره.

یا نه‌می: ده‌می خودی قیای قه‌در و بهایی مروڤی ل سه‌ر چیکریین دی ئاشکه‌را بکه‌ت، وی ئەو به‌ری وی چیکرن، له‌و ملیاکه‌تان هزر دکر کو خودی چیکریه‌کی ژ وان باشت چی ناکه‌ت، به‌لی ده‌می خودی ئاده‌م ئافرانندی و فهران ل ملیاکه‌تان کری ئەو بو وی بچنه‌ سو‌جدی قه‌دری وی بو وان ئاشکه‌را بو، وگاڤا ئاده‌می گونه‌ه کری، ملیاکه‌تان هزرکر ئەو قه‌دری خودی دایه ئاده‌می نه‌ما، وهاته‌ نه‌سخه‌کرن، به‌لی ده‌می ئاده‌می تۆبه‌کری و خودی تۆبا وی قه‌بو‌یل کری، ملیاکه‌تان زانی کو خودی سرره‌ک د چیکریین خو دا هه‌یه‌ که‌س ژ بلی وی نزانت.

يا دههئ: دههئ خودئ چيكرنا ئئ عالهمئ ب قهلهمهئ دهست پئ كرى،
يا د جهئ خو دا بوو ئهو وى ب چيكرنا مرؤقى ب دويماهى بينت؛ چونكى
قهلم ئاميرهئى زانينئيه، ومرؤف زانايه، لهو خودئ قهدر وبهائى ئادهمهئ
ب ريكا علمئ وى نيشا ملياكهتان دا، دههئ گوئيه ئادهمهئ: ئهو علمئ
ل نك ته ههئ ب زانينا ناڤئن فان ناڤئكريان، نيشا ملياكهتان بده..

(۱۳)

حالی مروّان د گهل قورئانی

د نایه‌ته‌کا پیروژ دا خودایی مه‌زن ئیک ژ وان گازنده‌یان شه‌دگو‌هیتت ییتن پیغهمبهری -سلاف لی بن- ژ ملله‌تی خو کرین، د دهر حه‌قا حالی وان دا د گهل قورئانی، ودییتت: ﴿ وَقَالَ الرَّسُولُ يُرَبِّ اِنْ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْطُورًا ﴾ (الفرقان: ۳۱) پیغهمبهری: خودایی من، هندی ملله‌تی منه پشتا خو یا دایه فی قورئانی.. یه‌عنی: حالی وان د گهل فی قورئانی یا ته بو وان هنارتی نه‌وه نه‌وه خو ژئی دویر دکهن، پشت دده‌نی و (هه‌جرا) وی دکهن، ووی نارمانجی ب جه نائینن یا ته نه‌وه ژ بهر بو وان هنارتی.

وئه‌فه ئیشاره‌ته بو ئیک ژ وان گونه‌هیتن مه‌زن ییتن نوممه‌ت د دهر حه‌قا قورئانی دا دکه‌ت، و دیارکرنه بو حاله‌کی ژ حالین مروّان د گهل کیتابا خودی، وئه‌گهر مروّ هزرا خو د فی مه‌سه‌لی دا بکه‌ت، دی بینت گه‌له‌ک ره‌نگین هه‌جرا قورئانی هه‌نه، وئه‌وه هه‌می خودانی خو دئیخته بن فی گازنده‌یی یا پیغهمبهری -سلاف لی بن- بو خودایی خو کری، ژ وان ره‌نگان:

ئیک: پشتدان وه‌جرا قورئانی یا ژ هه‌می مه‌زنتر نه‌وه مروّ پشت بده‌ته باوهری ئینانا ب قورئانی، کو کوفری پی بکه‌ت، یان باوهر نه‌که‌ت نه‌وه تشتی تیدا هاتی حه‌قیه و ژ نک خودییه، و خودان ب فی چه‌ندی کافر دبت، و ژ نوممه‌تا ئیسلامی نائیتنه هژمارتن.

دو: کو مرؤف گوهی خو ندهدتی دهمی نهُو دئیتته خواندن، ودهنگی خو د بهر را بلند بکەت، وقەرەبالغی بکەت، وئەقە ئیک ژ سالوختین کافران بوو، وەکی د ئایهتەکی دا هاتی: ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ ﴾ (فصلت: ۲۶) ئەوین کافر بووین گۆت: گوهداریا قی قورئانی نەکەن، ودهمی نهُو دئیتته خواندن لهغوی بکەن.. و بهران بهر قی چەندی خودی فرمان ل خودان باوهران کر کو ئەو خو بی دەنگ بکەن دهمی قورئان دئیتته خواندن، وگوهداری بی بو بکەن، دهمی گۆتی: ﴿ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ (الأعراف: ۲۰۴).

سی: هەر وەسا ژ پشتدانا قورئانییه کو مرؤف کاری ب ئەحکامین وئ نەکەت، وحوکمی وئ قەبویل نەکەت، وەزر بکەت کو قانونهکا دی یا ژ وئ باشتر ههیه مرؤف ل دویف بچت وکاری پی بکەت، یان هزر بکەت ئەحکامین قورئانی ب کیر ههمی دەم و ههمی جهان نائین، و بو ئیکی ههیه ئەو ژ بن حوکمی قورئانی دەرکەفت وکاری پی نەکەت.. وئەقە ژی خودانی خو ژ خەلهکا ئیسلامی دەر دئیتته خەلهکا کوفری، خودایی مەزن دبیژت: ﴿ وَمَنْ لَّمْ يَخُكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴾ (المائدة: ۴۴).

چار: و ژ هەجرا قورئانییه مرؤف هزرا خو د ئایهتین وئ دا نەکەت، و خو د مەعنا یا وئ دا شارهزا نەکەت، و بهرگەریانی نەکەت کو خو فیری رامانا ئایهتین وئ دا ویزانت کانی ئەو چ دبیژن و چ ژ مرؤفی دخوازن، و تشتەکی ئاشکەرایه ئەو کەسی د قورئانی نەگەهت و مەعنا یا وئ باش نەزانت، ئەو نەشیت ئەحکامین وئ ب دورستی ب کاربونت، ژ بهر قی چەندی خودایی مەزن بهری مە ددهتە هزرکرن و خوشارەزا کرنا د ئایهتین قورئانی دا دهمی دبیژت: ﴿ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَنْ أَمَرَ عَلَى قُلُوبِ أَقْفَالِهَا ﴾ (محمد: ۲۴).

پینج: داخوازرنا دهرمانی دلی، وچارهسهریا نئیش ونه خوشییتن نهفسی، ب ریکهکا دی ژ بلی قورئانی، ئەو ژی ژ پشتدان وههجر قورئانییه، خودایی مهزن د نایهتهکی دا دبیزت: ﴿وَنُزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ (الإسراء: ۸۲) ئەو تشتی شیفا بو دهردین دلی وئیشین نهفسی تیدا ههبت، ورهحم بو خودان باوهران، ئەم د قورئانی دا دئینینه خواری، ئیجا کهسهک دهرمان ژ جهی وی یی دورست بهیلت، وپجت قهستا جههکی دی بکهت، ژ بلی کو دهرمانی دورست ب دهست وی ناکهفت، ئەف کاری وی ژی ب گونههکاری بو وی دئیتته هژمارتن.

ئەو گومان ودودلی یابو هندهک مرؤقان ژ فی قورئانی چی دبت، کو ئیکا هند ژ وان چی بکهت ئەو بهر ب گونهها (ههجر) قورئانی شه بچن، ب چهند رهنگهکانه:

هندهک ههنه دلین وان ب گومانن کو ئەف قورئانه ژ نک خودی بت، وئەو ئەو حهقی بت یا خودی بو مرؤقان فیای وهنارتی ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا﴾ وئەفه بهری خودانی ددهته رهنگی ئیککی یی ههجر قورئانی کو کوفر ونهباوهری ئینانا ب قورئانییه، ههر وهسا رهنگی دووی ژی کو گوهدان وگوهداریا نایهتین قورئانییه.

وهندهک ههنه گومان بو وان د هندی دا ههیه کو ئەف ئەحکامین فی قورئانی دوهسا بن تیرا ژینا مرؤقی بکهن، لهو ئەو هزر دکهن ژ بلی قورئانی، یان د گهل قورئانی، مرؤقی ههوجهیی ب هندهک ری وریباز وسیاسهت وپیر وبوچوونین دی ژی ههیه، دا سهروبهری ژینا وی یی تمام بت، وئەف گومانه بهری خودانی ددهته رهنگی سببی یی ههجر قورئانی، کو پشتدانا کاریه ب ئەحکامین قورئانی.

وهندهک د وان (دهلالهت) ورامانان دا ب گومانن یین ژ ئایهتین قورئانی دئینه وهرگرتن، کانئ مهخسهدیچ معنایا وان یا سهرفهیه، یان ژئ هندهک معنایین دینه یین ئهول دویف عهقل وتیگههشتنا خو ئاشکهره دکن، ودبیزن: مهخسهدا ئایهتان ئهفه معنایهیه.. وهکی وان یین هندهک ئایهتان (تهئوبل) دکن، و ب هندهک تهفسیرین بنقه بنقه ونه دورست ئهوان ئایهتان شروقه دکن.. وئهفه بهری خودانی ددهته رهنگی چاری یی ههجره قورئانی کونه تیگههشتنا دورسته بو رامانین قورئانی.

وهندهکین دی ههنه بهلکی باوهری ب وان راستیان ههبت یین د قورئانی دا هاتین، بهلی ئهول دودلن کانئ ئهف راستیه ب خو د مهقصوودن، یان ژئ هه ما ئهول بهس بو مهتهل هاتینه ئینان، یان مهخسهد پی رهنگهکی مهصلحه تییه، لهو دهمی حهقیقه تهکا د قورئانی دا هاتی بو وان دئیه گوتن، ئهول دبیزن: مه باوهری ب فی حهقیقه تی هیه، بهلی.. ودی دهست دهته جهدهل وههقرکیه کا بی معنا، بهس بو هندی دا ئهول خو ژ کارکرنا ب وی راستیی قورتال بکهت! ئهف رهنگی گومانیه ئیکا هند ژ خودانی چی دکهت ئهول بهر نهئیت کو قورئان ب حهقیقهت فه شیفا ودهرمانه، وئهفه رهنگی پینجیه یی ههجره قورئانی.

هیثیا مه ژ خودی ئهوه ئهول دلین مه ژ هه می رهنگین گومانان بیاریت.

(۱۴)

نشنن هویډ پښ دژین

نه ژيانا له‌شي.. چونکې مرؤځي زیندی خو مه‌جبووری دو په‌نگین ژيانان
دببنت:

- ژيانا له‌شي، يا کو تشتی ب مفا ویی ب زیان بؤ له‌شي خو پی
دزانت، څیجا نه‌و وی تشتی بؤ خو هلبژیرت یی مفا یی وی تیدا، وخو
ژ وی تشتی بده‌ته پاش یی ژيانا وی تیدا، وهه جار هکا کیماسیهک
گه‌هسته څی ژيانا وی، ل دویف وی کیماسیې نه‌خوشی ولاوازی دی
گه‌هتی، له‌و نم دببین ژيانا مرؤځي نساخ ویی خه‌مگین ویی هه‌ژار ویی
ترس ل نک هه‌ی ژ ژيانا وی مرؤځي یی نه‌و چهند ل نک نه‌هه‌ی تامتره.

- ژيانا رحی، یان یا دلی وه‌کی نم هندهک جار ان دبیزینی، و ب څی
ژيانییه مرؤځ حقیی ونه‌حقیی، هیدایه‌تی وسه‌رداچوونی، ودورستی
وخه‌له‌تیې ژیک جودا دکه‌ت، نه‌ف ژيانه‌یه هیزا څاڅارتن وژیک جودا کرنا
د ناقبه‌را تشتی ب مفا ویی ب زیان دا دده‌ته خودانی، ونه‌وه هیزا باوهری
وئیراده وحه‌ژبکرنا حقیی دده‌ت، هه‌ر وه‌سا هیزا نه‌څيانا باطلی ژی..
وه‌ست وشعوور وڅیان ونه‌څيانا هه‌ر ئیکی ل دویف بارا وییه ژ څی په‌نگی
ژيانی.

وکانی چاوا ژيانا له‌شي بؤ که‌سی ساخ ویی کیماسی تامتره، وزانینا
وی ب تشتی ب مفا ویی ب زیان بؤ وی پتره، وه‌سا ژيانا دلی ژی بؤ
که‌سی دله‌کی ساخ هه‌ی تامتره، وه‌ر که‌سه‌کی زیندی ده‌می تو به‌ری خو

ددهیی دئی بینی ئەو زێده زێده ژيانا خو یا لەشی دپارێزت، چاقدیری لئی دکەت، و خو ژ وان تستان ددهته پاش یین کیماسیی دگههیننه قئی ژيانا وی، بەلئی بهرانبهەر قئی چەندئ ئەم دبینین گەلەک کەس هەنە خەمی ژ ژيانا خو یا دلی ناخون، ولئی ناگهیریین خو ژ وان تستان بدەنە پاش یین کیماسیی دگههیننه قئی رەنگی ژيانا وان، هەر چەندە هەوجەبیا وی بو هەر دو رەنگین ژيانان هندی ئیکه.. بوچی؟

- ب راستی ئەقە جەهی حییه تییه!!

د نایهتەکی دا خودایی مەزن گازیەکی پیشکیشی خودان باوهران دکەت، وفەرمانەکی ل وان دکەت، کو ئەو د بەرسقا خودی وپیغەمبەری وی بین، دەمی ئەو بەری وان ددەنە وی تستی یی ئەو پی دژین.. ژینا دلی، خودی دبیژت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَطِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ (الأنفال: ٢٤) ومهنا قئی نایهتە ب کورتی ئەقەیه: گەلی خودان باوهران، هوبن د بەرسقا خودی وپیغەمبەری وەرن ئەگەر وان هوبن بو وی تستی گازیکرن یی هوبن پی بژین، وهوبن بزائن هندی خودییه ئەو یی دکەفته ناقبەرا مرۆقی ولئی وی دا، وهوبن بزائن کو هوبن بو نک وی دئی ئینه کۆمکرن.

و ژ قئی نایهتە چەند مەسەلەکین گرنگ بو مە ئاشکەرا دبن، ژ وان:

یا ئیککی: ژيانا رووچی (یا دلی) یا تمام و ب مفا بو مرۆقی ب هندی پەیدا دبت دەمی ئەو د بەرسقا خودی وپیغەمبەری دئیت، وگۆتن وفەرمانین وان ب جە- دئینت، ویی د قئی بەرسقی نەئیت وی چو ژیان نابن، هەر چەندە ئەو دژیت ب وی ژيانا هەقپشک یا د ناقبەرا وی وحەبوانەتان دا

هه، کو ژيانا له شيه، چونكى وى دله كې مری دئ ههبت، وئو كه سپين ب ځي رهنګى بن، ئو دمربنه ئه گهر خو دساخ ژى بن، نه وهكى وان يټين دژين ژيانه كا رووحى، ئهغه دساخن ئه گهر خو ب له شى ځه دمري ژى بن.

ويټ ژينا وى يا دلى ژ ژينا ههر كه سه كى تمامتر، ئه وه يټي گوهداريا وى بو گازيا خودئ وپيغه مبهري ژ يا ههر ئيكي تمامتر، چونكى ههر تشته كې وان ئو بو گازی كريت ژين تيدا ههيه، وههر پشكه كا ژ وى يا وان ئو بو گازی كرى ئه گهر ژ دهست وى چوو، مهعنا ئو وى پشكه ك ژ ژينئ وى ژ دهست خو كر..

د نايه ته كا دى دا خودايټ مهزن ئيشاره تي دده ته ځي ژيانئ ده مئ دپيژت:

﴿أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا﴾ (الأنعام: ١٢٢) به عنى: ئه رى ما ئو ههر دو كهس وهكى ئيكن: يټ مه ژين دا يټ و ژ مرنئ رزگار كرى، ورؤناهيه ك (هيديا هت) دا يټ ئو پي د ناڅ خه لكى دا بيټ و بچت، وئو وى د ناڅ تاريان دا ماى ونه شيت ژئ ده ركه څت؟ نه.. ئو وهكى ئي ك نين!

يټ ئيكي: راسته ب له شى خو يټ زيندى بو، به لئ ئو ژ مريان حسيب دبو، چونكى دلئ وى هيديا هت نه نياسى بو، مه دلئ وى تژئ هيديا هت كر، ځي جا ئو زيندى بو. ويټ دو وى: چونكى هيديا هت نه نياسى، وهكى خو ما دناڅ تاريان دا.

يټ ئيكي: ده مئ د ناڅ خه لكى دا دچت، رؤناهيئا وى يا د ده ستي دا، له و خه لكى دى هه مئ هه و جهى وينه ژ بهر رؤناهيئ، ويټ دو وى: كه سئ منه ت پي نينه، چونكى ئو ژى وهكى وان يټ ده ست څالا يه ژ رؤناهيئ، وبهر پيټن خو نابينت.

مهسه لا دووی یا ژ نایه تی ناشکهر دبت، ئەفهیه: خودی دبیرت: هوبن بزنان کو خودییه دکهفته ناقههرا مروقی ودلی وی، یهعنی: خودی ژ مروقی نیزیکتره بو دلی وی؛ چونکی ئەوی دکهفته ناقههرا ته وتشتی ئەو ژ ته نیزیکتره بو وی تشتی.. خودی یی نیزیکتره بو دلی، ئەو دزانت کانی ههر دلەکی چ تیدا ههیه، دهمی هوبن د بهرسقا خودی وپیغه مبهری دئین، وهوبن ب لهشی فهرومانین وان ب جهـ دئین، ئەو ب دلین ههوه یی زانایه، دزانت کانی ئەف هاتنا ههوه د بهرسقی یا ژ دله، یان ژ ژ بهر مفایه کیه، یان ژ ترسین تشته کی دایه، هوبن ل وی نائینه شهشارتن؛ چونکی دلین ههوه ل بهر وی دناشکهرانه، و (ئستجابه) ئەگهر یا ب لهشی ب تنی بت، چو فایده ی ناگههینته خودانی.

وهندهک زانایین دی دبیرتن: دهمی خودی دبیرت: هوبن بزنان کو خودییه دکهفته ناقههرا مروقی ودلی وی.. مهعنا وی ئەوه خودی دلی وهردگیپرت، بهر ب ئیمانی فه دبهت، یان بهر ب کوفری فه. ههر وهکی نایه تی دقیت بیژت: هشیار بن! ئەگهر هوبن د بهرسقا خودی وپیغه مبهری نهئین، خودی دلین ههوه دی مرینت و بهر ب کوفری فه بهت..

مهسه لا سیی: ئەف نایه ته فهرومانا شهوعی وقهدهرا خودی پیکشه گری ددهت، دهمی دبیرت: د بهرسقا خودی وپیغه مبهری وهرن، یهعنی: ئەمری شهوعی ب جهـ بینن، پاشی دبیرت: خودییه دلین ههوه وهکی وی دقیت وهردگیپرت، و ئەفه مهسه لا قهدهرییه، وهکی د نایه تهکا دی ژ ی دا هاتی: ﴿فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ ﴿۵۶﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ﴿۵۵﴾﴾ (المدرثر: ۵۵-۵۶) ئەف قورئانه بیرئینانه که بو وی یی بقیت بیرا خو لی بینتهفه، و ئەو نهشین بیرا خو لی بینتهفه ئەگهر خودی چهز نهکرت.

(۱۵)

هیلانا (ئەمرى) مەزنىزە

ژ کرنا (نەهین)

سەھلى كورئى عەبدللاھى دېيىرت: (ال نك خودئى ھىلانا ئەمرى مەزنىترە ژ کرنا نەھىيى؛ چونكى نەھىيا ئادەمى ھاتەكرن ئەو ژ دارئى بخوت ووى خوار، ئىنا خودئى تۆبا وى قەبولىكر، وئەمر ل ئبلىسى ھاتەكرن ئەو بۆ ئادەمى بچتە سوجدئى وئەو نەچوو، ئىتيجا ل گونەھا وى نەھاتە بۆرىن)).

ئەقە مەسەلەكا گرنگ وھەژى رۆنكرنىيە، ورۆنكرنا وئى د قان خالىن ژئىرى داىە:

يا ئىكى: گونەھا ئادەمى -وھكى د گۆتئا بۆرى دا ھاتى- كرنا وى تىشتى بوو يى نەھىيا وى ژئى ھاتىەكرن، كو نەخوارنا ژ دارئى بوو، وگونەھا ئبلىسى نەكرنا وى تىشتى بوو يى ئەمر پى لى ھاتىەكرن، كو سوجدەبرن بوو بۆ ئادەمى، وچونكى گونەھا ئبلىسى مەزنىتر بوو، تەوفىقا وى بۆ تۆيى نەھاتەدان، ولەعنەت لى ھاتە باراندن.. نە وھكى ئادەمى ئەوئى ژ دل تۆبەكرى و خودئى تۆبا وى قەبولىكرى وگونەھا وى بۆ ژئىرى.

يا دووئى: گونەھا كرنا نەھىيى، وھكى وئى يا ئادەمى كرى، پتىرىن جاران ژ بەر ھەوجەبى وشەھوۋەتەكىيە ل نك خودانى، ئادەمى دەمى ئەو كار كرى يى نەھىيا وى ژئى ھاتىەكرن ژ بەر ھندئى بوو وى دلئى وى دچوو (خولوودئى) وگاڤا وى زانى خوارنا ژ دارئى دئى قئى ئارمانجئى بۆ وى ب جھ- ئىنت، وى ژئى خوار.. وگونەھا نەكرنا ئەمرى پتىرىن جاران ژ بەر خۆمەزىنكرن ودفن

بلندییه، ئبلیسی خو مهزن کر، و ژ خو نه گرت بو ئاده می بچته سوجدی،
 وئهمری خودی ل عهردی دا، وئهو کهسی هندی دندکه کی مهزنی ددلی دا
 بت، خودی وی نابه ته به حه شتی، وه کی د حه دیسه کا دورست دا هاتی یا
 موسلم فه دگو هیزت.

یا سیی: ل نک خودی کرنا وی کاری ئهمر پی هاتیه کرن، خوشنقیتره
 ژ هیلانا وی کاری نه هی ژئی هاتیه کرن، وگلهک نمونه ل سهر فی چهندی
 ژ گوتنن پیغه مبهری ب خو -سلاف لی بن- هه نه، ئهم مهعنا یا هندک
 ژ وان ل فیتری دی فه دگو هیزن، پیغه مبهر -سلاف لی بن- د گوتنه کا خو دا
 دبیزت: ﴿خوشنقیترین کار ل نک خودی کرنا نقیژیته ل ده می وی﴾
 و دبیزت: ﴿وهوین بزنان کو باشترین کاری هه وه نقیژه﴾ وگلهک
 حه دیسین دی بین هندی دگه هینن کو کاری خوشتی ل نک خودی کرنا
 ئهمره کی ژ ئهمین و بیه ..

و د گلهک ئایه تان ژئی دا خودی قیانا خو بو عه بدی ب کرنا ئه وامران
 شه گریدهت، وه کی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (البقرة: ۱۹۵) و ﴿إِنَّ اللَّهَ
 يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ (البقرة: ۲۲۲) و ﴿فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾
 (آل عمران: ۷۶) وهتد. و د لایی نه هیان دا ئهو نه قیانا خو ب کرنا وان
 شه گریدهت، وه کی: ﴿لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ (آل عمران: ۱۴۰) و ﴿إِنَّهُ لَا
 يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ (الأنعام: ۱۴۱) و ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ﴾
 (الأنفال: ۵۸) وهتد ..

یا چاری: ژ یا بوری دیار دبت کو کرنا وی تشتی خودی فه رمان پی کری
 تشته کی مه قصوده ژ بهر وی ب خو (لذاته)، وهیلانا تشتی وی نه هی
 ژئی کری بو هندییه دا کرنا کاره کی ئهمر پی هاتیه کرن تمام بت، مهعنا:

نههی یا ژ وی کاری هاتیه کرن چونکی ئەو سستی و(خه له لێ) دئییخته کارهکی ئەمر پێ هاتیه کرن، بۆ نمونه: ده مێ خودی نههی ژ فه خواری مهیی و کرنا قوماری کری، گوته: چونکی ئەو بهری خودانی ژ زکری خودی و نقیژی و هردگیپن، وهکی د ئایه تا (۹۱) یدا ژ سووره تا (المائدة) هاتی.

مهعنا: کارین نههی ژئ هاتیه کرن دبنه ریگر د ناقبه را مروقی و کرنا ئەوامران دا، لهو (نههی) ژ بهر تشته کی دی دقیت نهئینه کرن، و (ئه مر) ژ بهر وان ب خو دقیت بینه کرن.

یا پینجی: کرنا وان کارین ئەمر پێ هاتیه کرن ژ پشکا پاراستن وهیلا نا هیزا باوه ری ب خویه، به لێ نه کرنا وان کارین نههی ژئ هاتیه کرن ژ پشکا پاراستن هیزا باوه ری بیه ژ وی تشتی وئ هیزی ژ ریکا ناقنجی و دورست لاددهت، و پاراستن هیزی ب خو بهری پاراستن راست کرنا وئ دئیت، چونکی ئەفا دووی (پاراستن راست کرنا هیزی) ژ بهر یا ئیکیه (پاراستن هیزی ب خو).

یا شهشی: ژینا دلی، و خواری وی، و خوشی ورحه تیا وی، د کرنا وی کاری دایه یی فرمان پێ هاتیه کرن، و ئەفا هه هه می ب هیلا نا وی کاری یی نههی ژئ هاتیه کرن، ئەگه کرنا ئەمری د گه له نهبت، ب جه نائیت، و مروقهک ئەگه فرمانین خودی ب جه نهئینت، و خو ژ وان هه می کاران بدهته پاش بین نههی ژئ هاتیه کرن، ئەو ژ خودان ئیمانان نائینه هژمارتن، به لێ ئەو کهسێ فرمانان ب جه بینت، و خو ژ هندهک نه هیان نه دهته پاش دی ژ خودان ئیمانین گونه هکار ئیته هژمارتن.

یا چهفتی: وههه نیزیکی ژ خالا بووری، ئەووی فرمانان ب جه بینت، و خو ژ نه هیان نه دهته پاش، ئەو دی ئیک ژ دووان بت، یان دی رزگار بت

وچته به‌حه‌شتی ئه‌گهر خیرین وی پتر لی هاتن، یان ژی دئی هندی خرابیین
خۆ ئیتته عه‌زابدان، پاشی دئی ژ بهر کرنا وی بو (ئه‌وامران) دئی پرزگار بت.
به‌لی ئه‌وئی فه‌رمان ونه‌هیان ب جه‌ نه‌ئینت بی گومان ئه‌و دئی چته
هیلاکی.

یا هه‌شتی: خیرا کرنا وی کاری فه‌رمان پی هاتیه‌کرن ئیک ب ده‌هانه،
به‌لی جزایی کرنا وی کاری نه‌هی ژئ هاتیه‌کرن ئیک ب ئیکیه، تشتی
هندی دگه‌هینت کو خودی پتر چه‌ز ژ کرنا ئه‌مری؛ چونکی ئه‌گهر وه‌سا نه‌با
هر گونه‌هه‌ک دا ب ده‌هان بت، وه‌هر خیره‌کدا ب ئیکی بت، یان چونه
چونه هه‌ردو دا وه‌کی ئیک بن.

یا نه‌هی: عه‌بده‌ک ئه‌گهر وان تشتان هه‌میان یین خودی نه‌هی ژئ کری
بکه‌ت، وگونه‌هین وی بگه‌هنه بهر په‌رئ عه‌سمانی، پاشی تشته‌کی ب تنی
بکه‌ت ژ وان یین خودی ئه‌مر پی کری، کو تۆیه‌یه، ئه‌و گونه‌ه هه‌می دئی
ئینه ژیرن.. مه‌عنا: کرنا وی تشتی وی ئه‌مر پی کری ل نک وی
خۆشتقیتره ژ نه‌کرنا وی تشتی بی وی نه‌هی ژئ کری.

(۱۶)

هشیاری ئافاهیڻ خو به!

ئەو كەسى بقییت ئافاهیڻ خو بلند كەت، دقییت ھەر ژ سەرى خەمەكا باش ژ موكمكرنا بناخەيپن وى بخوت؛ چونكى موكميا ئافاهی ژ موكميا بناخەيپن وى دئیت.. وكار وكربارپن مرۆقى وەكى ئافاهیڻە، بناخەيپن وان باوهریە، وھەر جارەكا بناخە يپن قائیم بت دئ شیت ئافاهیەكى بلند ل سەر پشت خو ڤاگرت، و ل وى دەمى ئەگەر ھندەك ژ ئافاهی ھەرفت ژى چىكرنا وى دئ يا ب ساناهی بت، بەلى بناخە ئەگەر دەست بن، ئافاهی خو ل سەر ناگرت، وھەر جارەكا ھندەك ژ بناخەيان ھەرفت وخراب بوو ئافاهی ھەمى يانبارا پتر دئ ب سەرىك دا ئیت!

ژ بەر قى چەندى مرۆقى زانا وتیگەھشتى گەلەك خەمى ژ دورستكرن و موكمكرنا بناخەيان دخوت، و مرۆقى نەزان بىي بناخەيان موكم بكەت ئافاهیڻ خو بلند دكەت، لەو ئافاهیڻ وى ھەر زوى ب سەر سەرى وى دا دئیت: ﴿أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ سَفَا جُرْفٍ هَكَرٍ فَأَتَاهَا بَهِ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ﴾ (التوبة: ۱۰۹) ئەرى ما وەكى ئىكەن ئەوى بناخەيپن خو ل سەر تەقوا خودى وگوهدارى وپرازيبوننا وى دانابن، و ئەوى بناخەيپن خو ل سەر لىفا كەندالەكى نيزيكە بكەفت دانابن، قىجا ئەو ب سەر دا بيت ووى د گەل خو بەھائیتە د ناگرى جەھنەمى دا؟
- نە، ئەو وەكى ئىك نابن.

وباوهری (کو بناخه یه) بۆ ئافکارنا کاران، وهکی هیتزییه بۆ لهشی مرۆقی، ههر جارهکا هیتزا مرۆقی یا موکم بت دئی شیت لهشی وی راگرت، وگهلهک نهخوشیان ژى ژئ دهته پاش، بهلى نهگهر هیتزا وی یا کیم بت دئی لاواز بت ونهشیت لهشی راگرت، یان ئاتافان ژئ دهته پاش.

قیجا تو ئافاهیى خۆ ل سهر هیتزا بناخه یى باوهریى بدانه، چونکی نهگهر هندهک ژ ئافاهیى ته -هنگی- ژ بهریک وچوو وخراب بوو ژى، دورستکرنا وی ل بهر ته دئی یا ب ساناهی بت، نه وهکی هنگیه دهمی بناخه ب خۆ خراب دبت. وموکترین بناخه توئافاهیى ل سهر بدانى، و د خهمی نهبی هندى نهو پشتی هنگی یى بلندبت، نهو بناخه یه یى دو تشت تیدا ههبن:

یى ئیکى: کو نیاسینا ته بۆ خودی، وزانینا ته ب ناڤ و صیفات وئه مرئى وی یا دورست بت.

یى دووی: خۆ ب دهستقه بهردانا ته خورپ بۆ خودی وپیغه مبهرئى وی بت، نه بۆ کهسهکى دى ژ بلی وان.

پشتی تو بناخه ی موکم دکه ی، وئافاهی ل سهر بلند دکه ی، تو وی ب باشیا نهخلاقى سپی بکه، پاشی سیاجهکى موکم ل دۆر بدانه؛ دا نهو ژ دوزمنان بیته پاراستن، وپه نچه رین وی ب ماى نه تیکرنى پهرده بکه؛ دا تیقه بییه ستاره کرن، وکليلهکى ژ زکری خودی بۆ پهیدا بکه، هنگی دئی بییه خودان ئافاهییهکى ئاسی ل بهر ههر دوزمنهکی.

پشتی قى چهندى، هشیاری ئافاهیى خۆ به، راسته نهو دئی یى ئاسی بت، بهلى دز دهمی ژ دهری بی هیفی دبت، ب ماهۆلکى گونههان نهو دئی دیواری کون کهت، قیجا نهگهر ته ژ قى چهندى نهخوار دئی هند بینى وی دیوار سمت، و د ژۆر قه ب سهر ته دا گرت، وهنگی دئی گهلهک زهحمهتى

بینی هتا وی دکهیه دهر، چونکی تو دئی ب ئیک ژ سئی تشستان فه موژیل
بی:

- یان دئی کهئیه بن دهستی وی، وئو دئی ئافاهیی ته ژ ته ستینت.
- یان دئی بته شریکی ته د مالی دا.
- یان دئی وی کهیه دهر وپشتی هنگی دئی ب پنیکرنا وئی کونئی فه
موژیل بی یا وی د دیواری کری.
- وئوگهر ئو شیا بگههته د مالا ته دا، سئی ئاتافان ئو دئی گههینته ته:
- خرابکرنا ئافاهی.
- برنا وی مالی یئی ته بو خو کۆمکری.
- وبستهکرنا دزبن ههقالین خو کو ئو ژی چاڤ ل وی بکهن.
- وهنگی رۆژ بو رۆژی هیزا ته دئی کیم بت، هتا ئیدی تو خو ل بهر چو
دورژمنان نهگری.. ئهفه حالئ بارا پتر ژ مروڤانه د گهل فی دورژمنی، ئو
خو ژئی غافل دکهن هتا د مالین وان دا ب سهر وان دا دگرت..
- ویا ژ فی ژی غهربستر ئووه گهلهک جاران ئهف دورژمنه خودانی مالی
ب خو بو خو دکهته پاله، دهمی دقیت مالی لی خراب بکهت!